Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз • ШИНАРА, 1 август, 1978 шу. • № 91 (5911). • Мах 2 кеп.

ПЯТИЛЕТКА КХОАЧАШЪЯЬЙ

СССР керда Конституци тIанийца шу дузача денга пятилетка хьалхарча кхаь шера план кхоачашъяра шерра социалистически яхь йоаржаяьча Грозненски «Трансмаш» завода дукккхача болхлоша, бригадаша дог гIоздоаха къахьегама толамаш доах. Укх шера цхьоалагIча нюле пхе шера план толамца кхоачаш тIеххкоачаши ярах рапорт делар заводерча виъ болхлочо. Уж ба токараш Мудаев Ляча Исмаилович, Соломатин Виктор Иванович, сверловщик Бедник Николай Григорьевич, фрезеровщик Василихин Михаил Васильевич. Нагахьа смена дIаяхийтац цар ши норма кхоачаш ца еш.

Иштта дика къа а хьегаш, царел дукха тIехьа ца ятсаш ва хIанзлехьа диъ шера план дикка тIеххкоачашъяь вола заготовительни, инструментальни цехашкара кхойтта болхло. Царна юкъе ва фрезеровщик С. Абдурахманови электросварщик И. Черныйи, кхыбараши.

СССР кердача Конституце шу дизара цIей сийна тIанийца деххараш хIанзлехьа дикка тIеххкоачаш а даь, кхаь шера план яьй заводерча Накостов Гилании Дударов Адами керте латтача сварщиккийи слесарий - сборщиккийи шин бригадас. ХIанзлехьа пятилетка дйълагIча шера чотагIа цар кийчъяьй эзараш сомий маьха товарни продукци.

* * *

Къаьстта хьинар айденна къахьег пятилетка диъалагIча шера Грозненски ацетонови завода коллективо. Цунга хьежжа дика да цо доаха къахьегама толамаш а. Валови продукци арахецара ворхI бетта план 18 нюле кхоачашъяьй завода болхлоша. Ер бутт бовлехьа планагIа лаьрхIачул совгIа арахецаргъя 950 эзар сома маьхал чухьнахьа йоацаш йола продукци. Продукци, маьхала яккхара пачвахьалкхен план 24 нюле кхоачашъяьй цар.

Дикка тоадаьд завода коллективо укх шера ший дерриге технико - экономически хьокхамаш а. Къахьегама овсарле лакхъяра план 5,9 процент тIеххкоачашъяьй. Из лакхъяра чотагIа кийчъяьй планал совгIа ара мел хийца продукци. Заданел совгIа продукци маьхала яккхарах, бедал, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоярах, арахецача продукцега дIабода мах лохбарах планал совгIа пачвахьалкхенна укх шера 68 эзар сом пайда баьб.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

ДАЬХЕННА — ДУКХАГIА ЯЛАТ!

ДОШ КХОАЧАШДАЬД!

НАУРСКИ РАЙОНА БОАХАМАША КА БОЛА ЯЛАТ ЧУИЙЦА ДАЬККХАД

КПСС ЦК июльски Пленума решенешта гIулакхаца жоп а луш, Наурски района ялат кхедераша 19995 гектара тIара ка бола ялат чуийца даьккхад. Боккха хьувкъам — хIара гектара тIара 27 центнер йолаш — чубенаб. Цо торо хилийтар пачвахьалкхенга ялат дохкара тIаийца хинна лакхара социалистически деххараш тоъал тIеххкоашде.

Толам баккхара аьттув баьлар ипатовски методах. Ялат чуэца доладаьча хьалхарча денношка а денз болх беш мел хиннача ялат чуэцара-транспортни комплексашта юкъе шерра яхь яьржар ялат чуэцача сихагIеи цIенагIеи ялат чуэцара тIехьа. Дика толамаш даьхар «Наурский», Калинина цIерагIча совхозий, «Россия», Ленина цIерагIча колхозий къахьегамхоша.

Ялата кхашка къахьегама хьокхамаш гойтар камбайнераша «Россия» колхозерча Н. Новоселова, Калинина цIерагIча совхозерча В. Неткачева, «Наурский» совхозерча И. Миронова, Ленина цIерагIча колхозерча В. Жукова, «Терский» совхозерча М. Кагерманова. Хьалхалаттачарна юкъе ба «Сельхозтехника» районни объединене шофераш В. Кукановн А. Сурхаеви.

Района колхозашкеи совхозашкеи хIанз сихдаь гурахьа ялат дIадера лаьтта, дIаде фу кийчдеш, доакъараш Iалашдеш, комсаш чуэцара кийчо еш ба.

А. КАРАГИЧЕВА,
КПСС Наурски райкома хьалхара секретарь.

Балхаш сихдаьд!

Тха совхоза механизатораша толаме чуийца даькхад ка бола ялат. Ялат чуэцарца цхьана чакхдаьхар оаха хьатта ялат докъадара, цIендара, ялат дIанийдеча пункташка хьемброаццаш из дIакхахьара балхаш. Сийлена кхоачашдир пачвахьалкхенна хьалхашка оахош денна дош — Даьхен амбарашка чутессар 2 эзар тонн ялат, план 1570 тонн мара йоацача. ДIахо а пачвахьалкхенга ялат дIалуш да. «Гигант» яхача ростовски зерносовхоза коллектива патриотически боламо хьинар ай а даь, совхоза къахьегамхоша шоашта хьалхашка оттадаьд 7 октябрь тIаккхоачаш ялат кийчдара йола иттлагIча пятилетка заданеш кхоачашъяра хьакъехьа рапорт дала. Из хургда КПСС ЦК июльски Пленума решенешта оаха гIулакхаца лу жоп.

И. ГАИРБЕКОВ,
«Кругловский» совхоза директор.

РАЙОНЕ ЭГГАРА ХЬАЛХА

Районерча кхыча боахамашка а санна, дукхагIдола ка бола ялаташ лакхеи Iодийшан долаш халача хьалашка кIи-марс чакхбаккха безаш бар укх шера «Кавказ» совхозера ахархой. Уж халонаш эша а еш. районе эггара хьалха ка бола ялаташ чуийца даха вIаштIехьдаьлар цар. 1600 гарга гектара тIара хьакхари ардари къаьста а долаш чунийцад укхаза ялат. Районе эггара дикагIа ба хьувкъам а.

Ипатовций патриотически болам хьал а лаьца, кIи-марса ханара дерриге балхаш цхьатаррен сихагIеи чакхдахара ялаташ чуэцара-транспортни комплекс вIашагI а елла, механизаторий, ялаташ чуэцача болх беча кхыбарий къахьегам дика вIаштIехь а баьккха, берригача къахьегамхошта юкъе шерра социалистически яхь а йоаржаяь балхаш дIадахьар бахьан долаш каяьннай совхоза ахархой иштта дика къахьегама толам баккха.

КIи-марс йистебалара, сихагIеи дикагIеи из чакхбаккхара яьржа хиннача социалистически яхье котбаьннараш белгалбахара хетаяь сайре хилар укхаза укх деношка. Из хьайийллар «Кавказ» совхоза рабочкома председатела нов. Герасеменкос.

Клуба зала чу хьалтеха я «Сийле хийла 1978-ча шерарча кIи-марса турпалашта!» аьнна йоккха лозунг. Эггара хьалха сийлен лагIа тIа хьалтIаволл ка бола ялаташ чуэцача эггара дикагIа хьокхамаш даьха комбайнер. Дай-мехка Сийлахь-боккхача тIема ветеран Козловский Федор Иосифович. Цунна дехьен сехьеи дIаотт социалистически яхье шоллагIеи кхоалагIеи моттигаш яьха комбайнераш Еремеев Иван Михайловичи Бахчин Владимир Демьяновичи.

Царна уллув аьттехьел ардехьен сийлен линейке дIаотт кIи-марс чакхбаккхача дикагIа хьокхамаш даьха дукха механизатораш, кхыбола болхлой. Царна юкъе ба комбайнер Мутиев Раухан, шофераш Хамзатов Мувса, Беков Бек-хан, кхыбараш...

Социалистически яхье котбаьннарашта совгIаташ дIалу КПСС МагIалбика горкома секретара И. Л. Гиряевен горсовета исполкома председатела заместитела Н. Ф. Мордвиноваси. Эггара хьалхара кхо моттиг яьккхача комбайнерашта дIакхачохк кIинийн, маьккен, кенеи канех яь венокаш, дIахьоарчаду даьре ленташ. Царна лу КПСС МагIалбика горкомеи горсовета исполкомеи сийлен грамоташ.

Къаьстта дог тохадолийташ дар хьалхара моттиг яьккхача Ф. И. Козловскена кердача ялатех яь маьхка булкеи тухи далар. Цун чамага хьож социалистически яхье котбаьннараш.

КIи-марс чакхбоаккхача хьинаре къахьийгарашта ахчан совгIаташ дIалу совхоза директора П. А. Бусева. Цо дег тIара даькъала бувц социалистически яхье котбаьннараш.

Сайре чакхйоалаш гулбеннарашта доккха концерт оттадир городерча культура отдела агитбригадаи совхоза художественни самодеятельностен низаща.

КIи-марс йистебалара хетаяь сайре кийчъеши дIахьоши дукха къахьийгар КПСС МагIалбика горкома кхалнахаца беча балха отдела заведующе Т. Албогачиеваси лаккерча партийни дешара школа курсанта М. Нашхоевен.

Ала лов алхха цаI. ЧIоагIа бакъахьа дар кIи-марс чакхбаккхар дездеча цу боахаме парте горкомо районера кхыча совхозий парткомий секретараши рабочкомий председателаши хьийха хиннабаларе.

КIи-марс йистебаьннабале а лаьгIденнадац совхоза кхашкареи хьаттареи балхаш. Ма-могга ялат цIендеш, из пачвахьалкхенна дIадохьийташ ба хьатта болх бераш. ХIанзлехьа цар дIаденнад ши бIаь совгIа тонн кIа. План 500 тонн йолча. 600 тонн совгIа ялат пачвахьалкхенна дIадала лерхI совхоза кхаш леладерана.

Ялат чуийца даьннача кхашкара ча «вIашкаозаш, цох аргIаш деш ба цаIаш. Мукъадаьнна лаьтташ оахаш, шозлагIа юв культураш дIаювш, гурахьа дувча ялаташта кхаш кийчдеш ба вожаш. ХIанзза а дIадоладеннад тIадоагIача шерарча хьувкъама лард йоллара балхаш.

А. БАСИЕВ.

Сурта тIа: кердача ялатах яь маьхкн тухи луш да къахьийгар хьалхара моттиг яьккхача «Кавказ» совхоза комбайнера Ф. И. Козловскена, юхха латтар ва яхье шоллагIа моттиг яьккха И. М. Еремеев.

Б. ЧИРБИЖЕВА сурт.

ЯЛАТ ЧУЭЦАР
30 ИЮЛЬ ТIАКХОАЧАШ

РАЙОНАШ	Чуэца деза кхаш	Чуйцар (га): Дерриге кьечкар	Чуйцар (га): Цу дьекъа кIоккхаше в оардаш	Аьрдар (га): Дерриге	Аьрдар (га): Цу дакъе цхьан дийнахь	Аьрдар (га): Чуэца дезачух аьрдачун процент	Аьрдар (га): Ялат оардача комбайно дийнахь оардар	Аьрдар (га): ХIара гектара тIара доала ялат центнераш
Шелковской	16050	16050	16050	—	100	—	26,6	135
Гудермесски	7540	7540	7540	—	100	—	27,2	118
Наурски	19995	19995	19995	735	100	8,7	27,0	135
Грозненски	44918	40649	37530	2372	83	10,8	23,5	66
Урус-Мартановски	8365	7220	6990	305	83	5,5	21,2	73
Ачхой-Мартановски	5833	4650	4600	233	79	5,2	24,3	82
Малгобекски	23980	17725	10064	504	72	7,2	18,0	68
Ножай-Юртовски	2514	1800	1780	80	71	5,3	20,5	—
Надтеречни	21867	16402	14355	647	65	6,5	21,2	95
Шалински	12236	9241	7484	300	61	4,2	22,6	42
Сунженски	23803	20100	15300	1300	59	10,0	26,4	47
Веденски	1034	547	547	57	53	8,1	15,1	10
Назрановски	11294	5810	4090	360	36	3,6	20,7	28
Советски	983	400	350	23	35	3,2	17,2	—
Республике гIолла	192582	169510	147417	6918	76	7,6	24,0	79

КПСС ЦК июльски (1978 ш.) Пленума решенеша, нов. Л. И. Брежнева «Гигант» яхача ялат кхедеча совхоза коллективага яздаьча письмос чIоагIа хьинар айдаь хьувкъам чуэцаш ба Назрановски района «Маяк» яхача совхоза къахьегамхой.

Совхозе чуэца деза дерригa ялат 1300 гектар совгIа да. Шоай низаца 10—12 балха дийнахьа хьувкъам чуийца баккха лерхI цига.

— Ялат чуэца дIадоладалехьа совещани хилар тха, — яхаш дувц совхоза дикагIболча комбайнерах цхьанне Бузуртанов Махьмада. — Хьакхайкадир социалистически яхьа хьалаш, инструктаж йир, ялат чуэцара балха план чIоагIйир. Цхьа кIира мара дац тхо ка бола ялат чуэца доладенна.

Хьувкъам ипатовций методагIа чуэц боахаме. 2 комбайн ялат хьокхаш касарах Iодуллаш я, хIаьта 6 комбайн Iодилла ялат хьал а эцаш оардаш я. Ялат чуэца дIаболабенна дукха ха еце а, хIанззе гучабаьннаб социалистически яхье хьалхалаттараш. ХIара денна беча балха итогех тахан хьалха ба, ялат чуэца доладича денз массехказа ахчан премеш ийца комбайнераш Суханов Ваха, Муцольгов Ювсап, Богатырев Руслан, Бузуртанов Махьмад, кхыбараш. Уж хестабаьб «Молнеш» тIа.

Мукх чуийца баьннаб совхозе. Юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара из чуийцаб 17 центнер. ХIанз сихбенна кIа хьокхаши оардаши ба комбайнераш.

КIина хьувкъам лакхагIа ба. ХIаьта комбайнашта кIалхара ялат центральни хьатта дIаозача къаьстта белгалваьнна къахьегаш ва шофер Аушев Iази. ХIара дийнахьа нормал дикка дукхагIа рейсаш еш ялат сихагIа дIаккхоачаде гIерт из.

Цхьаккха фийг арахьа ца буташ цIенеи чехкеи ялат чуэца дагахь шоаш кхо-беш. [illegible] гаш ба «Маяк» совхоза комбайнераш, шофераш, халкъа хьалхойхамзоахой, совхоза кулгалхойн специалисташ.

М. РАШИДОВ.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) «Маяк» совхоза бригадир В. Суханов, толам баккхина бола комбайнераш Ялхароев Дауд, Бузуртанов Махьмад ялатий кхашка.

ОРБИТАЛЬНИ КОМПЛЕКСА НИКЪ БАРА КЕРДА ЛОАРХIАМЕ ЭТАП: КОСМОСЕ АРА А БАЬННА БОЛХ БАР

ТАСС ХОАМ

«Салют-6» — «Союз-29» — «Прогресс-2» яхача орбитальни комплекса борта тIа толамё чакхъяьккхай керда лоархIаме Iилма-технически эксперимент.

Никъ бара программага хьежжа 1978-ча шера 29-ча нюле космонавташ В. В. Коваленоки А. С. Иванченкови космосе арабаьннаб.

Космосе ара а баьнна цар де лийрхIар станце арахьарча оагIонаш тIа дIанийсъяьча Iилман аппаратурана демонтаж елгеи из цхьайолча даькъе хувцилгеи дар. Цу аппаратура гIонца станци космосе хьалъурагIйнхьача хана денз 10 бетта чакхъяьхай микрометеорни хьалаш Iомадараи космосо тайп-тайпарча материалашта бу Iоткъам тахкараи тIаерзаяь йола эксперименташ.

Космосе арабоалилгеи цига болх белгеи массехк этапагIа чакхдаьккхар. Переходни отсеке космонавташа скафандраш тIайийхар, цул тIехьагIа отсека разгерметизаци а яь московски ха 7 сахьат даьлча космосе аравувлара лаьрхIа люк хьайийллар цар.

Станцера космосе хьаара а ваьнна балхаш чакхдаха дезача зоне дIанийсвелар бортинженер Иванченков. ЛаьрхIа йолча инструментащца цо кхоачашйир белгалъяь йола демонтажни операцеш. Иванченковна новкъостал а деш дIан-хьаи кхухьача бософлча телевизионни камера гIонца станце элементаши бортинженеро станцел арахьа баь балхи лаьтта тIа дIахьокхаш хилар экипажа командир Коваленок.

Экипажо станце чуяьккхар микрометеорашта регистраци яра системерча аппаратех цаI, полимерни, оптически а перспективни космически аппараташ хьаеча пайда ийбеш йола кхыйола конструкционни материалаш а чуйола кассеташ, хIаьта иштта биополимераш чуйолча кассетай блок. Станце арахьарча оагIонаш тIа космонавташа дIаоттайир космически излученена регистраци яра йола аппаратура.

Космосе арабаьннача юкъа цар дIаходихьар ахгIоргIача тайпах йола скафандраши цар системаши тохкилга, космосе арабаьлча космонавташа де дезараш Iомадир, хIаьта иштта техкар станце арахьарча оагIонаш тIа дIахьа лелараи цунах дIатоссаваларам йола конструктивни элементаш. Орбита Iи долча даькъа тIа никъ беча юкъа пайда ийцар дIа-хьа кхухьача светильникех.

Экипажо космосе араяьнна яьккхачен переходни отсек герметизаци йоацаши хиннача юкъа скафандрашеи цар системашеи кхоачашдир космонавташта болх барам белгалъяь йола Iилма-технически экспериментий программа йиза чакхъяккхара эшаш дола комфорни хьалаш Iалашделга.

Космосе ара а баьнна космонавташа чакхъяьккхар телевизионни репортаж.

Космосе ара а баьнна космонавташа яьккха еррига а юкъара ха 2 сахьати 05 минути хилар.

Балхаш йистедаьхачул тIехьагIа, переходни отсеке чу а баьнна, люк дIакъайлар космонавташа. Цул тIехьагIа боаггIача боарамга кхаччалца переходни отсеке фо чу а хийца, скафандраш Iо а яьха станце керттерча помещене дIачубаьлар уж.

Космосе ара а баьнна ха яьккхачул тIехьагIа могашал дика йолаш ба новкъостий Коваленоки Иванченкови.

Станце арахьарча оагIонаш тIара демонтаж а яь хьаяьккха материалаши оборудовании Лаьтта Iочуяйтар гья СССР Iилмай Академе конструкторски организацешкеи институташкеи тахкийтар духьа.

Толамца чакхъяьккхача космически эксперименто станцел арахьа космонавташа чакхдоаха балхаш эффективни хилара тешал а ду, лехкаш йолча перспективни орбитальни комплексаш тIа космосе дукхагIа Iилман тохкамаш дара шерра торонаш хьа а елл.

КIИ-МАРС ЧАКХБАККХАР ДЕЗДЕШ

Ипатовций методагIа болх сихеи дикеи чакхбаккхара района юрта боахама къахьегамхоша дагалаьцар кхетадеш санна сийрда малх хьежаш йийнха лаьттар июль бетта дукхагIа йолча хана. Цу гIулакхо, шеко а йоацаш, новкъостал дир кIи-марс лаьрхIача тайпара чакхбаккхара.

КПСС ЦК июльски Пленум хиннача хана къаьстта шера даьржадар районе ялат чуэцара балхаш. Цу Пленума решенеш, дIахо йодача хана СССР юрта боахам дегIабалабарах цига Л. И. Брежнева я доклад керттера программа а хинна дIаэттар ялат чуэцаш боахкача наха.

— Сай вахар кхаш леладечун профессеца а дийза агроном хиннячул тIехьагIа, — аьлар Шелковской района «Путь к коммунизму» колхозе «кIи-марс - 78» чакхбаккхара хетаяь хиннача «Огонеке», ялат чуэцара-транспортни отряда начальника Ефимов Виталий Сергеевича, — 32 шу дIадахар. Цу юкъа ялат чуэцача хадданза дакъа лоацаш хиннача сона, укх шера санна болх дика вIаштIехьбаьккха чакхбоаккхаш цхьа шу дагадагIац. ДагадагIац хиннадоацандаь. Укх шера ялат чуэцаш халонаш а нийсъелар, ялат боарамагIа листа, лакха, ка биза болаш хьувкъар бахьан долаш. Ялат хьакхара а из ардара а балхаш комбайн сиха лоалаш чакхдаха йиш йолаш дацар. ХIана аьлча комбайна скорость лакхъяьккхача цкъа-дале из сиха йохар, шозлагIа-дале дукха ялат довра чу ца эцаш. Из бахьан долаш кIи-марс лаьрхIача тайпара шийтта балха дийнахьа чакхбакккхар духьа дийнахьеи буси ялат хьокхаш болх бе бийзар. Са дега боккха тоам беш хIама да цу ханна ялат чуэцача дакъа лоацаш хиннача берригача наха низ, хьинар кхо ца деш, хIаране ший бехктокхам дика кхетабеш къахьийга хилар. Из бахьан долаш укх шера 9 эзар тонн ялат чудар — цаI юкъера ца воаккхаш, кIи-марс чакхбоаккхаш хиннача берригача къахьегамхой толам ба. Тха отряда къахьегамхоша укх шера хIара гектара тIара 30 центнер кIаи 24 центнер мукхи чубера. Из ялат соахкеи цул хьалхарча шеракеи чуийца хинначул дукхагIа да.

«Огонеке» цIераш яьхар кIи-марс сихеи дикеи чакхбаккхар духьа яьржа хиннача социалистически яхье хьалхара моттигаш яьхачар а.

Ялат хьокхаш касарех Iодуллаш болх баьчарна юкъе хьалхара моттиг ший гIончаца Хашумов Каташаца Лазарь Георге яьккхар, хIаьта шоллагIа — Вартик Георгеи Троицкий Дмитреи, кхоалагIа — Крылевский Ильясеи Бондарев Василеи. Чемпионий цIе ленташи, кIи канех я венокаши, ахчан премеши елар царна. Иштта белгалбаьхар касарех улла ялат оардаш хиннячарна юкъе хьалхара кхо моттиг яьккха комбайнераш Сладков Василий Петрович а, Нечепуренко Иван Иванович а, Дорофеев Михаил Васильевич а.

Кхай тIара хьатта ялат кхухьаш болх баьча шоферашта юкъе яхье хьалхара моттигаш яхар Джантуганов Семена, Марусов Николая, Вартик Тимофея.

Ялат чуэцача дакъа лоацаш хиннача къаьстта дика къахьийгача дукхача болхлошца сийлен грамоташ, ахчан премеш елар, иштта: слесарь-наладчикашта Хусаинов Семена; Любовь Александра, шоферашта-газосварщикашта Беликов Николая, Мартыненко Юрина, кхычарна.

М. ТКАЧЕНКО.

КПСС АГРАРНИ ПОЛИТИКА ЧАКХЙОАККХАШ Я

Юрт социалистически наькъаца эргаяккхара ерригача этапашка парте дилла а ларде лувц ленински кооперативни план. Кагийча, къаьстиъаьстача ахархой боахамех лаьттача вай мехка юрта боахамах Советски Iаьдал латтача шерашка йоккха, лакха дегIасна механизированни производство хиннай. В. И. Ленина хьалххе а гуш хиннача тайпара, производства средствашта общественни доалахье хилара, Iилманеи техниканеи карагIдаьннарий кIийлен тIа латтача коллективни боахамерча къахьегамо хийцай ахархой материальни лард меттел духовни сибат а. ХIанз цунах доахкача гIулакхашца я коллективизм, общественни гIулакхашта ше чIоаггIа бехктокхаме хетар, социализма идеалашта тешаме хилар, къахьегамеи политически хьинар лакха хилар.

В. И. Ленина белгалдоахар. политика еррига халои еррига искусствои латт хIаеррига юкъагIа партенз хьалхашка латтача декхарий эргалонаш, цо болх беча хьалий эргалонаш теркалъярах. Цу ленински принципах пайда эц КПСС ший экономически стратегин цун лоархIамегIарча даькъа — производства аграрни сфера даькъера политикеи оттаеш.

ЦК мартовски (1965 ш.) Пленум хилча гIоне парте тIагIерттан леррагIеи чакхйоах юрта боахам хIанзарча индустриальни кIийлен тIа оттабара йола дуккхача хана лаьрхIа программа. Юртбоахама производствана интенсификаци елга хоадам боллаш лакхдара программа. ДегIаахара дикала факторашкахь кIоаргга ластаро торо хилийтай вай мехка юрта боахама дIахьалха шерра гIа баккха.

Ераш я цифраш. 1971 шерагара 1977 шерага кхаччалца йолча юкъа юрта боахама продукце шера юкъера валови боарам 116 миллиард сомага кхаьчаб, цул хьалхарча ялх шера 81,4 миллиард сом хиннача. Лакхбеннаб хьувкъам, лаьттан продуктай производство. Иштта тIехьарча ворхI шера гектара тIара чубена ялатий хьувкъам берригa мохк хьанийцача 15,1 ц. хилар (1959 — 1965 шш. 10,3 ц.), хлопок-сырец цу шерашка 27,7 центнери 20,6 центнери; шекара свекла — 229 центнери 168 168 центнери.

Ялатий производство тIехьарча ялх шера 1,3-зза дегIаенай, хлопока-сыреца — 1,6-зза, шекара свеклаи баьцадаьрийи — 1,4-зза, иштта дIахо а. Хоалуш да хьайбаш леладар санна дола юрта боахама чоалхане а лоархIаме а дола дакъа дегIадоаладеча даьха толамаш. Дулха производство дегIаенай 9,2 миллион тоннагара (1959 — 1965 шш) 14 миллион тоннага кхаччалца (1971 — 1977 шш). Шура — цу шерашка 63,9 миллионагара 88,8 миллион тоннага кхоачаш, фуаш — 1,5-зза.

Лакхъеннай колхозашкеи совхозашкеи къахьегама овсарле. ДIадахача шера цхьан болхлочоа лаьрхIача 169 процент хилар из 1965 шера боарамга диллача, из хул шера 16 миллион сага къахьегам кхобара нийсса. Из лоархIаме хьокхам ба. Цо тешал ду юрта боахам дегIаахара керда тенденци гучаялара: интенсивни качественни факторий лоархIам лакхбенна хилара.

Парте аграрни политика лоархIаме эргало я вай деношка юрта проблемаш къоастаелга комплексно леладеш хилар. Лакха экономически толамаш доахилга юрта социальни декхараш кхоачашдарца цхьана тарду. Доккхий балхаш ду колхозхойи совхозий болхлойи вахара торонаш лакхъяра, жилищно-бытовии культурнии хьалаш тоадара. 1965 шераца нийсдича юрт социально дегIайоалаяра яь капитальни вложенеш 40 миллион сомал тIехъяьннай.

Парте лоархIамегIара декхар лерхI юрта боахама экономика дIахо а тIагIертта лакхъяр, юртбоахама производствана интенсификаци яра новкъа дахар. из тIагIертта хIанзарча индустриальни ларда тIа баккхар. Из цIаьхка тешавеш чIоагIдир КПСС ЦК июльски (1978 ш.) Пленумо. «Юрта боахама хьалхашка вай оттаду керттера декхар — аьлар, ший доклада тIа новкъоста Л. И. Брежнева, — цун деррига доакъош массе а оагIорахьара, динамично дегIадоаладелга, мохк продовольствеца а юртбоахама бедалца а тешшаме Iалашбелга, цар производство лакхлулга халкъа вахара боарам дIахо дикка дегIабоалабелга Iалашдара тIадерзадаь хургдолаш. Цунца цхьана вай оарцагIдовла деза городеи юртеи вахара материальнии культурно-бытовеи хьалаш вIаши гаргадахьара декхар кхоачашдара.

Из декхар кхоачашдарга бода никъ — производствана дIахо интенсификаци. Цунца дувзаденна хургда кердача техниках, прогрессивни технологех, къахьегама а доалдара а хьалхалаттача приемех дикагIеи шерагIеи пайда эцар, ерригача материальнии къахьегамеи ресурсай кхомбар. Вешта аьлча, юртбоахама производствана интенсификаци яр капиталовложенеш лоархIаме дегIаяхар хинна ца Iеш эффективноста дикала факторех макулла чIоагIагIа пайда эцар а да.

Экономика дегIаахара интенсивни тайпа — продукце производство алсамъяккхара чоалханегIа бола никъ. Къаьстта да цо кулгалхошкара санна, иштта берригача болхлошкара а дIадехараш. Цудухьа дуккхазза эффективнегIа а ба. ДегIаахара дикала фактораш (керда техника, хьалха латта технологи, квалифицированни кадраш, къахьегами доалделгеи Iилман ларда тIа вIаштIехьдаккхар) хьалхьею производства эффективность лакхъяра кIоаргта йоахка резерваш, доал дара еррига стиль хувц. Духхьал цудухьа цIаьхка а белгалдаьккхар Пленумо юртбоахама производствана интенсификаци яр хIанзарча этапе дусаш да парте аграрни политика керттера лостам болаш.

Юртбоахама производство, цунна интенсификаци елга чIоагIа дегIадоаладара тIадерзадаьча гIулакхий системе Iалаьмате боккха лоархIам бу парте Iилма-технически прогресса, материально-технически ресурсаш дIахо Iоаяра, доакъош планагIа индустриальни ларда тIа дахара.

Парте XXV съезда решенешка хьежжа КПСС ЦК июльски (1978 ш.) Пленумо белгалдаьхад юрта боахама материально-технически база чIоагIъяреи эргайоаккхаш тоаяреи керттера лостамаш. Эггара хьалха из да хьайбаш боахама комплексни механизаци елга кхоачашдар. Из чакхдоаккхаргда лакха технико-экономически хьокхамаш дола машинни система юкъеиоалаярца, колхозаштеи совхозаштеи электрификаци ярца. ЧIоагIа лоархIам бу хьаькъалца массе оагIорахьара химизаци яра, концентрированнии чоалханеи удобренеш лоаттаелга дIахо алсамдаккхара, гербицидийи оасарцеи культурни баьцовгIашта зенеча хIамашцеи къовсам лоаттабара эшача препаратийн производство дегIайоалаяра.

Юртбоахама лаьтташта мелиораци яра даькъе керда боккха гIа оаккха оезаргоа. Укхаза юкъметтера декхар — мелиорированни лаьттаех пайда эцилга овлангара денз тоадар, цар плодороди лакхъяр, уж боахама пайда эцара даькъе карадерзадара тIехьдусилга дIадаккхар.

КПСС ЦК Пленумо белгалдаьккхар юрта боахама тIагIертта интенсификаци яра этапе кIезига лоархIам болаш дац юртбоахама техникеи минеральни удобренеши арахецилга алсамдаккхарца цхьана цар дикал хоадамболлаш лакхъелга а. ГIулакх мишта аьлча, духхьал кердачеи кердагIчеи техника, духхьал лакха дикал йолча удобренеша мара Iалашдац хила йоагIаш йола эффект хулга.

Боахамашта юкъера кооперации, специализаци дегIаахари кIоаргъялари, промышленноста, торговлена, юрта боахама юкъера бувзамаш чIоагIдалар дикалга диллача керда гIулакх да экономике. Дувцар да юртбоахама производство дикагIа вIаштIехьъяккхар, Iилма-технически революцена карагIдаьннарех шерагIа пайда эцара боахамий низаш вIашагIтохар.

«Боахамашта юкъера кооперации, — йоахар КПСС ЦК Пленуме Л. И. Брежнева, — йоккха а чоалхане а объективни процесс. Из юхаувза йиш яц сихъе а мо мара. Болх боарамагIа, уйла а еш юртбоахама производствана интенсификаци яра даькъерча кхыча гIулакхашца комплексах чакхоаха беза».

Пленуме белгалдаьхар специализацеи концентрацеи дикагIйола организационни формаш къестаелга юрта боахама тайп-тайпарча доакъошка, лостамашка хьежжа кхы а чIоагIагIа лаьрххIа дедезаш хIама хилар. МоллагIа объединенеш яц мехка эшараш, социалистически общественни производстван къахьегамеи боарам бокъонца кердача лагIа тIа боаккхаргбараш, Iилмана, техникана, технологена карагIдийннача кердагIдарий кIийлен тIа латтараш, лакхагIйола къахьегама овсарле Iалашъераш, эггара дарегIйола продукци телараш я.

Юрта боахам дIахо массе оагIорахьара дегIабоалабари тоабари — дерригача халкъа декхар. Цо белгалъю дегIаенача социализма хьалашка КПСС ленински аграрни политика чакхъяккхара керда этап, хIаьта ерригача партийни, советски, боахамий органий теркам даима шийна тIалоаттабар дIа а дех.

Л. БУЛОЧНИКОВА,
экономически Iилмай доктор.

ЯХЬЕ ХЬАЛХА ЛАТТ

ИттлагIча пятилетка кхоалагIча шера доккхий декхараш тIаийцад «Союзавтоматстром» ВНПО Грозненски опытно-экспериментальни завода болхлоша. Кхаь шера план укх шера цхьоалагIча декабре кхоачашъе. шера план 27 декабре кхоачаш а еш, планал совгIа 60 эзар сома маьха продукци арахеца, арахецача продукцега дIабода мах лохбарах производствана 30 эзар сом кходе, къахьегама овсарле планал совгIа цхьа процент лакхъе, арахеца кхаь тайпара продукци цхьоалагIча категорех а хулийташ аттестаци е, арамел хецача продукцех 91 процент яр цкъа дIаелча юха ца ерзаеш дIайохийташ хилийта, ший тамагIа а долаш продукци кийчъе волавалийта керда итт болхло, рационализаторски предложенеш производствана юкъейоалаярах предприятена шера 15200 сом пайда бе. 259 болхлочоа коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цIи яла декхараш тIаийцад цар.

Уж декхараш толамца кхоачаши тIеххкхоачаши дара еррига шоай торонаши кхоачамаши оарцагIдаьхад завода болхлоша. «ХIара балха денна — дикала Знак!», «ТIехьабусараш боацаш бе болх» яхача девизех шерра социалистически яхь а йоаржаяь цунна кулгалделга, яхье даьхача толамий итогаш елга цIенхаштта тоадаьд. рационализаторaштеи изобретателаштеи карагIдаьннараш, яхье хьалхалаттарий опыти дикагIйола методаши ханнахьа производствана юкъехкухь, къахьегам Iилман ларда тIа вIаштIехьбаьккхаб. Иштта болх барах пачхаьалкхен плани тIаийца социалистически декхараши дикка тIеххкхоачашдеш да. Из къаьгга хьахьокх хьалхарча ах шера доахача къахьегама толамаша. Продукци маьхала яккхара ялх бетта план 101,7 процент кхоачаш а еш, планал совгIа маьхала яьккхар 26 эзар сома маьха товарни продукци. Арахецача продукцега дIабода мах лохбарах производствана кходаьд 49 эзар сом, предприяте рентабельность лакхъяра задани 186,5 процент кхоачашъяьй. НоменклатурагIа продукци арахецара пачхаьалкхен плани тIаийца социалистически декхараши дикка тIеххкхоачашдаьд. Прибораш, автоматика средстваш, царна эша запасни оатхалаш ткъо эзар сома маьха дукхагIа арахийцай, культурно-бытовой гIулакхаштеи коа-картеи эша товараш арахецара задани 33 процент совгIа тIеххкхоачашъяьй. Заводе арахецаш йола продукци еррига хIана яц аьнна цкъа дIаелча юха ца ерзаеш дIайохийташ я. ХIанзлехьа аттестаци яьй цхьоалагIча категорех йола кхаь тайпара продукци арахецара. Шера тIаийца хиннача декхарех лаьрхIачул дуккха дукхагIа ба шоай тамагIа а долаш продукци кийчъеш бараш. Рационализаторски предложенеш производствана юкъеяхьарах 9400 сом пайда баьб, шера тIаийцача декхарех бе безаш хиннар 15200 сом мара боацача. Заводерча 312 болхлочоа еннай коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цIи. Лоацца аьлча, шера тIаийцача социалистически декхарий массе а йола пункт дикка тIеххкхоачашъеш я.

Производства эффективность лакхъяра доккха новкъостал ду кхомбараи хьурмат дараи тIехьа лоаттабеча къовсамо. Укх шера кхояьй 83,9 эзар киловатт-сахьат электроэнерги, из хул тIаийцача декхарех лаьрхIачул дуккха дукхагIа. Тиша аьшк хьагул а даь пачхаьалкхенна дIадалара задани 142,8 процент кхоачашъяьй. Хьалхарча ах шера дIаденна тиша аьшк 65,7 тонн я.

Ши-шегIа хьахиннадац уж къахьегама толамаш. Цун керттердар да завода коллектива къахьегам кхетамца вIаштIехьбаккхари берригача болхлоша хьинар кхо ца деш къахьегари. «ХIара балха денна — дикала Знак!» яхача девизагIа яхье баьннараша доахача къахьегама толамий денна итогаш а еш, уж массанена дIайовзийт. Яхье хьалхалаттарий опыт шерра дIа-юха йоаржаю, тIехьабусаш бараш хьалхалаттараштa тIехьакхебара эшаш дола гIо-новкъостал ду. Бутт чакхбаьлча яьча итогех хьалхара моттиг яьккхача цеха е участка коллективана карара карa тела ЦIе байракх е вымпел лу, ахчан премиш хьожаю. Из дIа-юха екъ болхлошта юкъе. Цунца лакхбеннаб цар материальни безам а. ХIаравар ши-ше балха тIа тIехьа ца виса, гIалат ца вала гIерт.

Иштта къахьегарах къахьегама овсарле соахка цу юкъа хинначул 12 процент лакхъеннай, маьхала яьккха продукци 17 процент дукхагIа я. Нари низи кхо ца беш къахийгача шийтта болхлочо кхоачашъяьй пятилетка хьалхарча кхаь шера план. Царех ба электромонтажникаш Т. Д. Авдеенко, В. И. Чумакова, В. В. Новицкая, Л. И. Буранова, кхыбараш. Дикъ шера задани тIеххкхоачашъяьй нийс болхлочо. Царех ва резчик В. И. Казанцев, слесарь Е. С. Митин, слесараш Н. П. Шевченко, А. Н. Двуреченский, В. М. Полушкин, А. И. Кондратов, Н. Г. Фокеев, Г. В. Егоров, кхыбараш. Юкъера лаьрхIача хIара сменагIа нормаш 130—150 процент кхоачашъю цар.

Завода коллективо доаха къахьегама толамаш кхы а дикагIа хила йиш яр, нагахьа санна цун балха тIа цхьадола кхоачамбоацараш ца нийслоре. ХIанзлехьа болх бе йоланна хила еза гальванически малярни отделенеи низалаш, предприяте пайда ийца дола хиш дIаахийтара йола станци болх бе йолаялийтаяц. Нагахьа санна ханнахьа уж болх бе йолаялийта яларе дикка тоаденна хургдар завода коллектива доаха производственнии технико-экономически хьокхамаш. РСФСР гIишлон материалий промышленноста министерствана чуйоагIача предприятешта чIоагIа эшаш йола автоматически управлени яраи технологически процессашта тIахьожам лоаттабараи йола пхе тайпара керда продукци арахецилга а сихде дезаш да. Лакхе белгалдаьха кхоачамбоацараш дIа а даьха шоай болх цIенхаштта тоабергхиларах бIубенна ба завода болхлой.

Б. КОСТОЕВ.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) слесарий бригадир Н. Шевченко, слесараш А. Двуреченский, В. Полушкин керда кийчъе езача продукце чертежага хьожаш ба.

И. ПЛИЕВА сурт.

ТАХАН 3 ШУ ДУЗ ТIЕХХЬАРЧА АКТАНА КУЛГАШ ЯЗДАЬ

КХЫЧА МЕХКАШКАРА ТУРИЗМ: ШЕРРА ДЕГIАУХ

Сергей НИКИТИН, СССР Министрий Советерча кхыча мехкашкарча туризмана йолча Керттерча управлене начальник.

ЧIоагIа болх бу вай туризма даькъе Европерча кхерамзленнеи цхьана гIулакхаш леладараи йолча Совещане ТIеххьарча акта керттера положенеш кхоачашъяр духьа. Из гуш да туризмах лаьца правительствашта юкъе керда соглашенеш ярах, доазол дехьарча фирмашца цхьана леладу гIулакхаш дIахо шердарах, СССР-аи доазол дехьарча мехкаштеи юкъе туристаш дикка дукхагIа дIа-хьа ухийташ хиларах.

Ерригевропейски совещани хинначул тIехьагIа дIадахача алхха шин шера кхыча мехкашкара 8 миллион гаргга саг хиннав Советски Союзе, 5,5 миллион гаргга советски гражданаш доазол дехьа баха хиннаб. Уж 30 процент дукхагIа ба Хельсинкера совещани хилале хьалхарча цу юкъагIа дIахьа ихарел.

1977 шера СССР-е хиннаб доазол дехьарча 155 мехкара хьаьший, хIаьта советски гражданаш дунен 135 мехка хиннаб. Цу пачхаьалкхенех дуккхачарцара туристски бувзамаш дегIаух туризма даькъе цхьана гIулакхаш леладара хьакъехьа правительствашта юкъе соглашеней ларда тIа.

ТIехь-тIехьа шерагIа дегIаух туризма хьакъехьа цхьана цу даькъе тайп-тайпара социально-экономически системаш йолча пачхаьалкхенашта юкъе а, перспективни гIулакхаш леладара дешаш. Из дика хьахьокхаш дола масал хила йиш йолаш да СССР-аи Финляндеи юкъе цхьана леладу торгово - экономически, промышленни, Iилма-технически гIулакхаш дегIакхувларан кIоаргдараи йIаьхха-ча ханна оттаьча программана юкъе 1990 шерага кхаччалца туризм дегIайоалаяра хьакъехьара положенеш яхийтар.

Укх тIеххьарча хана вай мехка дикка шер а еннай, тоа а еннай кхыча мехкашкарча туризма материальни база, шеръеннай кхыча мехкий туристаш Советски Союзе гIолла дIа-юха ахара географи. Бе-беча тайпара хиннад советски гражданаша доазол дехьа ду наькъаш а. Турце, АРЕ, Греце ухилга оттадеш йола керда маршруташ Iомаеш ба вай туристаш. Советски туристий эггара хьалхара группаш Скандинавски мехкий форда поршашка, Крит, Мадейра, Шпицберген яхача гIайреш тIа, Рейкьявик, Дублин, Хошимин яхача городашка хиннай.

Кхыча мехкащара СССР туристски бувзамш дегIадоаладара шинна а оагIорахьара цхьатарра къахьега деза. Цудухьа вай гIаддут Хельсинкера совещани хинначул тIехьагIа советски туристски организацеша малхбузехьара партнераш дикагIа кхетабеш хилар.

Цунца цхьана хIанз а кIезига яц капиталистически мехкашка йода советски туризм дегIаяра Iоткъам беш йола фактораш. Белгала аьлча, малхбузехьарча дуккхача мехкашка дукха йIаьхъяьи чоалханеи лелаю советски гражданашта визаш ялара процедура. Малхбузене массанахьа а кхоачам болаш дика вIаштIехьъяьккхаяц гидий-переводчикий служба, Сов кIезига ба эрсий мотт ховш бола гидаш. Хьалхашка иштта чIоагIа халонаши доазонаши уйттаду советски туристашта цар профессиональни хьашташка хьежжа тайп-тайпара предприятеши учрежденеши гойтара, уж болхлошцеи технически персоналацеи, доазол дехьарча коллегашца вIаштIкхетаргбола гIулакх вIаштIехьдаккхара даькъе.

Вай малхбузехьара партнераш хIанз а чIоагIа лоралуш хул воайла вай туристаш дIа-юха ухийтилга шердара наькъа тIара дуккха духьаленаш дIаяхара гIулакхах. Вай кхетаду цхьадола дешаш къоастадара халонаш цу мехкий политически, социальни, экономически хьалий башхалонашца дувзаденна долга. Цудухьа переговораш еча хана конструктивни вIаши гIойле йолеи решенеш лаха гIерт вай.

КIезигача лоархIаме йоаца новкъарле еш йола фактор я траспортагеи туристски гIулакхаш даргеи, чуIеча моттигига а кхачанга а бода мах даим IотIабетталуш хилар, хIаьта из бахьан долаш безлу дуккхача капиталистически пачхаьалкхенашка водарг боаккха мах. Кхетадеш да, цу дерригача хIамаша советски туристаш малхбузехьарча мехкашка ухилга кIезигдеш хилар.

Вай хьакъехьа аьлча, укх гаргтарча кхаь шера Советски Союзе тIаэца лерхI доазол дехьара 16 миллион совгIа хьаша. Нагахьа санна СССР-е кхыча мехкий туризм укх тIеххьарча 20 шера дегIа мишта нхай хьежача, теркалде хала дац Советски Союзе уха кхыча мехкашкара хьаьший хIара пхе шера 60 процент дукхагIа хулаш хилар. ЧIоагIа болх бу вай дегIаахара иштта лакха темпаш дIахорча шерашка а хилийтар духьа. ЧIоагIгIа уйла тIайохийт кхыча мехкий фирмашцареи транспортни компанешцареи контакташ дIахо шеръяра, туризма керда тайпаш кийчдеш а кхыча мехкий туристаш СССР-е хилара экскурсионни программаш эргайоахаш тоаеш а я, даим шеръеш я кхыча мехкий туристаш вай мехка гIолла дIа-юха ахара географи, дукхагIа хул туристски индустре персонал, лакхлу цун квалификаци.

ХIанз чIоагIа уйла тIайохийташ долча керттерча дешаех цаI — кхыча мехкий туристаш тIаийбара материальни база эггара хьалха гостиницаши ресторанаши дIахо дегIайоалаяр. Алхха 1978—1980 шерашка СССР Министрий Советерча кхыча мехкий туризмана йолча Керттерча управлене Советски Союза 18 городе болх бе йолаялийта лерхI 26 гостиница, мотель, йоккха гостинични комплекс.

Керттерча даькъе гостиницаш хьалъю Москве, Ленинграде, Киеве, Минске, Таллине—XXII Олимпийски ловзарий спортивни яхьаш хургйолча городашка. ДагадоххарагIа аьлча, уж городаш я СССР керттера туристски центраш а. Цига ух Советски Союзе боагIача доазол дехьарча берригача хьаьшех 90 процент совгIа.

Олимпиада-80 йолча деношка Советски Союзе ва лерхI кхыча мехкий массехк бIаь эзар турист. Уж тIаэцара кийчо ярца ювзаеннача программа тIа оттадаьд Iалаьмате дукха балхаш чакхдоахилга. Из гостиницаш, мотелаш, ресторанаш, кафеш хьалъяри кийчъяри хинна ца Iеш, шерра транспортни сеть, бытовойи медицински гIулакхаш делга, вIаштIехьдаккхар а, шерра экскурсионни культурно-зрелищнии программа кийчъяра кадрашта профессиональни кийчо яр а, тайп-тайпара сувенирни продукци хьаяр а кхыдараш а да.

1978 шера туристски сезон эггара тоаенна ха я ер. Кхыча мехкий туристашта СССР-е массаза а хургда традиционни хьоашал, тайп-тайпара программаш, сакъердаме наькъаш, башха-дика хьоашалаш, вай мохк бовзар. Вайцига долла хIама ду Хельсинке хиннача ерригевропейски совещане ТIеххьарча акта туризма даькъера положенеш чакхъяхара.

(АПН).

ИТОГЕХИ КЕРДАЧА ШЕРАРЧА ДЕКХАРЕХИ

ПОЛИТИЧЕСКИИ экономически дешара чулоацами лостами белгалбаь ший башхалонаш йолаш дар дIадаха 1977—1978 дешара шу.

Кадрай марксистско - ленински дешара лард яр ленински теоретически тIехьаленна яь шерра пропаганда, марксистско - ленински теории вай парте политикеи, парте XXV съезда а КПСС ЦК Пленумий а документаш, СССР керда Конституци Сийлахь боккхача Октябра 60 шу дизара хетаь материалаши кIоаргга Iомаяр.

1977—78 дешара шера политическии экономически дешара ерригача формашкеи системашкеи дешащ 186 эзар совгIа саг хиннав. Цу даькъе партийни дешара системе — 62039 саг. Уж 1280 саг дукхагIа ба 1976—77 дешара шера дешаш хиннарел. Юххьанцарча звене дешаш бараш хIара шера кIезиглу, лакхерча звене дешараш дукхагIа хул.

Карарча шера республике болх беш яр 399 юххьанцара политшкола дешаш 7742 саг а волаш, 15137 саг деша вагIаш марксизма-ленинизма лардий 788 школа яр. 28098 саг деша вагIаш 1193 теоретически семинар яр. Партийни дешара система юххьанцарча звене деша баьгIача нахах 63,8 процент «КПСС политика актуальни дешаш» яха КПСС XXV съезда материалех йола курс Iомаеши 26,7 процент совгIа бараш «ДегIаенача социализма Конституци» яха СССР кердача Конституцех йола курс Iомаеш хиннаб. Лакхерча звене Iомаяьй «КПСС XXV съезда решенешка хьежжа теорен КПСС политикаи актуальни проблемаш» яха курси «СССР Конституци. Теорен политикаи проблемаш» яха курси. Из курс Iомаяьй партийно - боахама актива школашкеи халкъа университеташкеи.

ЧIоагIа уйла тIаахийтай В. И. Ленина балхаш Iомадара, 13 процент совгIа болча деша багIараша В. И. Ленина произведенеш Iомаяьй. Масала, Шалински районе 88 семинарски группе деша вагIача 1885 саго В. И. Ленина произведенеш Iомаяьй. Ножай - Юртовски, Грозненски, Назрановски, Малгобекски, кхыча районашка «Къамий дешах дола В. И. Ленина балхаш — КПСС къамий политика — ларда» яха проблема Iомаяьй.

«Яхь мишта вIаштIехьйоаккхаргья» яха В. И. Ленина болх Iомабаьб Старопромысловски района «Электроприбор» яхача заводе. Района дуккхача семинарски группашка «Дыицара болхлой парте гIулакх», «Социализми дыи», «Воинствующи материализма лоархIам» яха а кхыдола а В. И. Ленина балхаш Iомаду. К. Марксеи Ф. Энгельсеи произведенеш Iомаю. Марксизма - ленинизма классикий произведенеш Iомаеш хиннав 154 семинарски группе дешаш хинна 3789 саг.

120 теоретически семинаре дийшача 2930 саго «ДегIаена социализми къамаши» яха проблема Iомаяьй, 31 семинарски группе 500 совгIча саго «Пролетарски интернационализма хьакъехьара марксистско - ленински хьехами карара замен» яха проблема Iомаяьй, 173 семинарски групперча 4013 саго Iилман коммунизма проблемаш Iомаяьй.

ДIадахача дешара шера 614 кружокеи семинареи экономиках, КПСС XXV съезда материалех, СССР кердача Конституцех, экономически, атеистически, правови знаней лардех йола тайп-тайпара проблемаши курсаши Iомаеш хиннаб 14 эзар совгIа дукхагий нахи мехкарийи. Дуккха комсомольцаши кагирхойи партийни дешар Iомадеши пропаганда массови формашка Iомалуши хиннаб.

ДIАДАХАЧА дешара шера парте горкомашкеи райкомашкеи дувхьашха вIаштIехьдаьккха хиннад агитационни актива дешар, Iомалуш 1901 саг а волаш.

Дешаш 87105 саг а волаш республике болх беш хиннай 1600 экономически школа, коммунистически къахьегама 838 школа, цу даькъе хиннаб 73 эзар болхлойи колхозхойи, 14 эзар кулгалхойи халкъа боахама специалисташи. Деша багIача берригача нахах хьалхарча цикла курсаш Iомаеш хиннаб 59,5 процент, шоллагIча цикла курсаш Iомаеш — 27 процент, хьалхалаттача опытах йола курсаш Iомаеш — 12 процент.

Республике болх беш верригаш а 5889 пропагандист хиннав. Пропагандистий состав башха тоенна яц республике, цудухьа дешара кердача шера кийчо еча хана из состав тоаяра бе безаш дукха болх ба. ХIаьта а дукхагIйолча пропагандисташа «Пропагандисто — эффективностеи дикалеи пятилеткана» яхаш девиз а йолаш болх баьб.

Алхха цхьан Заводской районе из девиз а йолаш болх беш хиннав 300 гаргга пропагандист, цар новкъосталца кийчдаьд 20 эзар социалистически декхар. Районерча 6 предприяте, 2 цехо, 13 участко, 37 бригадо, 2600 производстве хьалхалаттачо декхараш тIаийцад пятилетка 3 шера задани СССР кердача Конституце хьалхара шу дузаш кхоачашъе аьнна. Цунах гуш да, политическии экономически дешара система хIара шера шерлуш, деша багIараш дукхагIа хулаш хилар.

ДукхагIа йолча районашка болх дика вIаштIехьбаьккха, лакхача идейно - политически боараме чакхйийннай занятеш, теоретически материал коллективай практически декхарашца йийзай.

Масала, Назрановски районе экономически дешара ерригача формашка дешаш хиннав 3636 саг, цу даькъе 300 совгIа производстве хьалхалаттараш, 750 коммунистически къахьегама ударник. Шоаш дешаш яьккхача хана деша багIараша производства эффективность лакхъяра тIэерзаяь 120 предложени еннай. Рационализатораша 57 рацпредложени еннай, хIаьта царех 46 производствана юкъейихьай. 1738 сома экономически эффект хилар рацпредложенеех. Листовой металлах хьекъестача йистоех пайда эца рационализаторски предложенеш елар деша багIараша — Тутаевас, Дмитриевас, Оздоевас, кхычар. Из бахьан долаш цу йистоех 3600 деталь хьаю 720 килограмм Iаьржа металл кхо а деш. Деша вагIача 20 сагах 14 саг коммунистически къахьегама ударникаш ба, шиннена «9-ча пятилетка ударник» яха наькха тIа йоахкаю значокаш еннай. Массехк смежни професси Iомаяьй деша ятIача Х. Саговас.

«Пятилетка — шин шераи ах шераи» аьнна инициатива кхайкаяьй «Экономически знаней лардаш» яха курс Iомаеча Ачхой - Мартановски района «Урожайный» совхоза экономически школе дешабагIараша, хIаьта из почин совхозий вокх бригадаша а хьаллаьцай.

15 рационализаторски предложени еннай «Сунжанефть» НГДУ экономически школе деша багIараша, царех 10 производствана юкъеяхьарах 40,3 эзар сома экономически эффект хиннай.

Сунженски района XIX-ча партсъезда цIерагIча колхоза экономически школе деша вагIача нов. Гусакова предложени еннай дахчан хIамаш еча пхе станока тIара йоагIа дахчан гамаш цхьана чура увзаргйола вентиляционни установка столярни цехе оттае аьнна. Цу предложенех 800 сома экономически эффект хилар. ХIаьта Карабулакерча химически реагентий завода семинарски группе деша вагIача нов. А. И. Ковалева массехк маьхера предложени еннай электроэнерги кхояра.

1977—78 дешара шера итогаш техкача вывод е мегаргья политически экономически дешара системе занятеш вIаштIехьйоахачеи чанхйоахачен дикка доккхий кхоачамбоацараш да аьнна. Цхьайолча КПСС райкомашеи горкомашеи лерттIа кулгал а дац, цу гIулакха эшаш дола новкъостал а дац юххьанцарча партийни организацешта. Цудухьа бизза кхоачашбе гаьна ба «КПСС XXV съезда решенешка хьежжа партийни дешара декхарий хьакъехьара» КПСС ЦК соцам. Цу тайпара гIулакхаш кхы дIахо ла йиш йоацаш да.

КПСС горкомийи райкомийи болх тоабанза а цар гIулакхаш политически экономически дешар вIаштIехьдаккхара КПСС XXV съездо енна указанеш а партийни дешарах лаьца КПСС ЦК-ас баьча соцам тIа белгалъяь рекомендацеш а тешшаме кхоачашъяра хаддандзеи эффективнии болх байтара тIадерзаданза а даргдац.

ХIАНЗ лоархIаме да итогаш еча хана белгалъяь мероприятеш чакхъяхар а кердача шера комсомольски политически экономически дешара партийни система вIашагIйоллара гIулакх цIенхаштта дIадоладар а.

ХIанз хIара партийни организацера гIулакхаш миштад хьяжанзеи наьха общеобразовательнии политически кийчо, цар хьинар, торонаш, ловраш теркал а деш, дешар вIаштIехьдаккханзеи даргдац.

ХьалхагIе а, дешара шу доладалалехьа вIаштIехьдаккханза даргдац, юххьанцарча партийни организаце партийни бюрос хIара коммунистаца къаьст-къаьста беседа ергйолеи деша багIараштa малагIча школе, семинаре деша лов ховргдолеи гIулакх.

ХьатIадоагIа дешара шу марксизма - ленинизма лардера положенеш, КПСС XXV съезда решенеш, кхыдола партийни документаш, новкъоста Л. И. Брежнева балхаш дIахо кIоаргаIа Iомадергдола шу хургда. Массане а Iомаеш латт СССР Конституци.

Коммунисташта, комсомольцашта, берригача советски наха идейни кхетам балара гIулакха дIахо а боккхача лоархIаме хургда «ЗIамига лаьттеи», «Юхадийндалари» яха новкъоста Л. И. Брежнева книжкаш Iомадар.

Партийни дешара системе, юххьанцарча звеной керда школаш йохкача хана, деша багIараша программни материал Iомаергья (В. И. Ленина биографегара йолаяь).

Нагахьа санна программа школашка Iомаяь яле, КПСС XXV съезда материалаши СССР кердача Конституцех йола курсаши Iомаянза яргьяц.

1978—1979 дешара шера дIахо кIоаргагIа Iомаергья марксизма - ленинизма лардера положенеш, Маркса, Энгельса, Ленина балхаш.

Цу дерригача хIамаша партийни комитеташкара, политически дешара кабинеташкара дIадехаргда пропагандисташ кийчбарая цар говзал лакхъяраи цIенхаштта болх белга. ХьалхагIе а йоакхо яиза яргьяц хержача формагеи программагеи хьежжа школашта, кружокашта, семинарашта керттера пропагандисташи дублераши тIачIоагIбара. Семинарашка, курсашка, консультацешка кийчбе болабе беза пропагандисташ. Дешара база гойтара пособешцеи пропаганда технически средствашцеи чIоагIъяра йоакхо е еза. Курсий тайп-тайпарча темаштеи программаштеи методически рекомендацеш кийчъе йолае еза.

Къаьстта уйла тIаяхийтанза яргьяц методически экономически советий болх тоабара. Де йиш йолаш мел дола хIама де деза дешара керда 1978—1979 шу дика дIадоладара, «КПСС XXV съезда решенешка хьежжа партийни дешара декхарий хьакъехьарча» КПСС ЦК соцамо дIадехарашца дувзаш из чакхдаккхара.

Л. КОДЗОЕВА,
КПСС обкома политически дешара ЦIен заведующе заместитель, экономически Iилмай кандидат.

КПСС ЦК ИЮЛЬСКИ ПЛЕНУМА РЕШЕНЕШ — ВАХАРЕ

ХЬАЙБАЙ ПРОДУКЦИ АЛСАМЙОАХАРГЙОЛА НАЬКЪАШ

ЧIОАГГIА хьашт хинна Iомаю кхашкарчен фермашкарчен къахьегамхоша КПСС ЦК июльски Пленума материалаш, «Юрта боахам дIахо дегIабоалабара хьакъехьара» соцам. Цу лоархIамеча политически документаш тIа ма-барра техка хьахьекхаб юртбоахама производства ерригача звеньяй болх, из дакъа дIахо дегIадоаладергдола керда кхоачамаш хьагучадаьхад.

Ше доклад еш новкъоста Л. И. Брежнева аьннад: «Вай юрта боахама хьалхашка оттадаь хинна керттера декхар — цун дерригa доакъош массе оагIорахьара, хийцца дегIадоаладелга, алсамъювлача цар производства халкъа вахара боарам дIахо дика лакхбергбола гIулакх вIаштIехьа а даькха, мохк кхачанцеи юртбоахама бедалцеи тешшаме Iалашбелга».

Хила ма-доагтIара хIама да, укх тIеххьарча хана халкъа хьал-торо лакхъялар бахьан долаш хьайбай продукташ дукхагIа дIаехаш хилар. Цунца дувзаденна нийсденнад цхьа хIама: дулх, шура, кхыйола продукташ дикка дукхагIа йоаххашехьа а, тIа-тIа дукхагIа хьашт хулаш йола продукташ хьайбай боахам дегIабара хIанзарча боарамга кхоачам болаш Iалашъюлац. Масала, 1959 — 1965 шерашка 23,6 эзар тонн доаккхаш хинна дулх 32,5 эзар тоннага кхоачаш дукхагIа хилар 1971—1977 шерашка, шура а ишта 152,5 эзар тоннагара 216,1 эзар тоннага кхоачаш, фуаш 109,4 миллионага кхоачаш е 123 процент, тха—1,5-эза. Общественни доахан дийбад, цар продуктивность лакхъеннай.

Вахара боарама лоархIамеча хьокхамех цаI ба бахача наьха хIара сага сих лоархIаш кхачан продукташ яар. Из хьокхам республике лакхбеннабале а, мехкарча юкъерча боарамал тIехьадисад вай цу гIулакха.

Цудухьа доахан дебадарца цхьана ма-могга сихагIа айянза яргъяц доаханен коа тIарча оалхазарийи массе тайпай продуктивность, хьайбай боахам лелабара интенсивни методашка довла деза, хIанзара чIоагIа эффективни дакъа а даь дIаоттабе беза из.

Республика колхозашкеи совхозашкеи хьал а яь болх беш я 8800 Iатта лаьрхIа 10 шурий комплекс, хьалъяь йоалаш латт кхы а 4200 Iатта лаьрхIа пхи шурий комплекс, хьалъяьй чуоттадаь 20 эзар бежан кхоабаргдолаш йола боахамий юкъара предприятеш. Шера 45 эзар хьакха чуоттаяь кхоабаш йола 4 комплекс я болх беш, духхьал шурийна лаьрхIа шинараш кхеду ши боахам билаб: «Минеральный» совхози «Первое мая» колхози.

Цу дерригача гIулакхаша, шеко йоацаш, республика колхозашкеи совхозашкеи йиш хулийт хьайбай продукци дукхагIа яхеи из яккхарга дIабода мах лохбеи.

МоллагIа а хьайбай продукци йоаккхилга эггара хьалхарча аргIанна доахани коа тIара оалхазараши тайп-тайпарчен дикачен доакъаращца Iалашдаь хиларга, рационе белок хиларга хьежжа хул. Массанена а хоьш да, белок ца тоъар бахьан долаш доакъараш дукха дIаухилга, МоллагIа а дийна организм хьаллоаттаер белок я.

Доахан дикача доакъарца кхоабилга Iалашдара дегIа латача протеина 100 грамм хила еза доакъара единицаца, хIаьта коа тIарча оалхазарашта — 120 грамм. 1977 шера кийчдаьча доакъарий 1 единицаца 70 грамм мара белок яцар. Ца тоъаш йола протеин, кхетадеш ма-дарра, доакъар дукхагIа теларца меттаоттаеш я.

Доакъаращца ца тоъаш йола белок бобови культурай: гороха, люцерна, соя — чотах кхоачашъе еза.

Доахан доакъаращца во Iалашдеш хилар сенца кхетаде деза аьлча, эггара хьалха из кхетаде деза. доакъара культурай хьувкъам лоха хиларцеи доакъар Iалашделга во вIаштIехьдаьккха хиларцеи. Силоса дIайийнача хьажкIий юкъера хьувкъам хIара гектара тIара 95 — 120 центнер хул. Цкъа дIайийча дукхача шерашка тIаювлача баьций хьувкъам—23 — 38 центнер, шерра-шера дIаювча баьций хьувкъам — 12 — 18 центнер. Доакъарий культураш дIае къоастаду дIадувча лаьттаех 40 процентага кхаччалца, цхьабакъда кхыметтел кхаш дIадера структура ишта хилча а, доакъараш кийчдара план дукхказа а кхоачаш ца еш юс.

ХЬАЙБАЙ боахама эффективность доакъара ресурсех пайда дикагIа эцарах тийша я дукхагIча даькъе. ТIагIерттан хьалхашка латта декхар кхоачашдара тIадерзадаьи вIаштIехьбаккха беза доакъараш кийчдара болх, дегIах дикагIа латаргдолча тайпара кийчде деза уж, доакъараш кийчдеча цехаша хIара боахаме дикен хаддаизеи болх бергболаш, доакъарий хIара килограммах дика нийсъяьча рационашта юкъе пайда эцаргболаши цунах продукци дукхагIа хьахургйолаши вIаштIехьдаккха деза гIулакх.

Доакъараш кийчдара гIулакх комплексно дегIадоаладара соцам тIанийцаб хIанз республике. Цу тIа белгалдаьд кхашкара доакъар дахара гIулакх, эрий тIаювла цонаши даьгIенаши тоаяра, доакъарий культураш тIайолча лаьтташка удобренеш дукхагIа тессара тIадерзадаь гIулакхаш. Дукха мелиоративни балхаш де оттадаьд. Доакъараш кийчдеш деча дерригача балхашта механизаци яра, доакъараш кийчдарен дIадахка вIашагIтохарен даькъера прогрессивни технологеш юкъейоалаяра, из дакъа индустриальни ларда тIа оттадара тIадерзадаь гIулакхаш белгалдаьд.

ДукхагIа долча боахамашка хьайбай продукци укх тIеххьарча ханалца кагийча фермашкен бригадашкен йоахаш яр. ХIаьта кагийча, дукха дIа-юха екъаеннача фермашка вIаштIехьдаргдац комплексни механизаци яра, къахьегам Iилман ларда тIа вIаштIехьбаккхара хьалаш кийчде.

Хьайбай продукци дикка дукхагIа йоахалургъяц производствана промышленни ларда тIа специализации концентраци яра наькъаца мара.

Цудухьа республике боккха болх чакхбоаккхаш ба хIанз хьайбай боахама специализации концентрации яра, хIанзле кийчъяь яьнен юкъейоалаеши я 1976—1980 шерашка хьайбаш леладу комплексаш хьалъергйола моттигаш харжареи хьалъяреи схема. Йоккха программа оттаяьй шурий боахам промышленни ларда тIа оттабара. Шурий керда комплексаш хьалъярал совгIа, чIоагIа уйла тIайохийт хIанз йолаш йолча фермашта, цар мощносташ шер а еш, шура яккхара промышленни технологи юкъе а йоалаеш, реконструкци яра.

1977 шера шурий комплексашка йоаккхаш хиннача шурий удельни вес 12 процент яр, хIаьта 1980 шерале из хьокхам 25 процентага дIакхоачаргба. Реконструкци яьча 17 ферме 14800 етт хургба 1980 шера.

Шура йоахилга промышленни ларда тIа оттадеш хиларо хьайбай фу сихха тоаданза даргдоацача кхоачаву. Цунца дувзаденна боккхача лоархIамс ба селекционно-племенной болх. Промышленни тайпарча фермаштеи хьайбаш леладеча комплексаштеи организм чIоагIа йола, дIа-юха дувлача лазаращта чIоагIа духьала отталуш, машинаща детта Iомадаь шурий доахан эш.

ХIанз укх сахьате дIадехараша ма-яххара бац республике племенной болх. Укх тIеххьарча шерашка цIенача фух дола хьайбаш кIезига деб. Доахана продуктивность лакхъяра доккхий кхоачамаш долаш хилар хьахьокх кхоабача цхьан Iатта лоархIаш цхьайолча колхозаша, совхозаша, районаша йоахача шурий дукхала юкъе йоккха юкъ хиларо.

Нагахьа санна соахка Шелковскойи Наурскии районий боахамаша хIара Iаттагара 2500 килограмм совгIа шура яьккхаяле, Малгобекски районе — 1732, Надтеречни — 1769. Назрановски районе — 1801 килограмм мара яьккхаяц. Цудухьа колхозашкеи совхозашкеи цIенача фух дола доахан дукхагIа дебадара, шурийна лаьрхIа шинараш хьалкхедара, духхьашха дахка шинараш Iула юкъе дукхагIа ахийтара, духхьашха дахка доахан дахкеи деттеи кийчдергдола, продуктивностага хьежжа доахан хьахоржаргдола контрольни ковнаши фермаши яхкара тIаберзабаь хила беза племенной болх.

Iула юкъера дIадувлача доаханна когаметта дIаувттаде шинараш кхедара болх вIаштIехьбаккхара хIанз укх сахьате йоагтIача тайпара уйла тIаяхийтац дукхагIа долча боахамашка. ЛарттIа дегIадахкара хиланза даргдоаца хьалаш хилийтац царна. Деннеи бийсаннеи тIадетталу дозал кIезига хилар бахьан долаш 10 — 12 бутт тIехьатIа долх шинараш бугIе, хIаьта хIара шера цу группаца долаш гоаду 11 эзарнега кхаччалца дола шинараш. Цу хIамаша дикка хьедолийт детта доахан дебилга. ДIакъестача доахана когаметта дIаоттаде дерригa доалахьа долаш дарех 65 — 70 процент шинаргаш хьалкхеде, хIара шера 30 процентага кхаччалца дола духхьашха дахка шинараш Iулах дIадетта хьажа беза хIара боахам — цо торо хулийтаргъя ханага, цамагарга, Iаьхара дисарга, продукт кIезига луш хиларга диллача брак даь хьайбаш хувца.

Iул нийлх ца далийтар духьа юкъеахийта шинаргаш хьалкхедаь дика моттигаш дукха я республике. Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхозе хIанз дахка геттара дика кийчдаь 180 шинар да.

Цу групперча духхьашха дехкача хIара шинаргара деннеи бийсаннеи юкъера лаьрхIача 20 килограмм шура йоакх. ЛаьрххIа шинараш кхедеча боахамех 15 — 20 ди даьлча денз дахкаргдолча ханага кхаччалца се Iасилгаш кхеду селекционно-контрольни предприятеш е лаьрхIад. Цига духхьашха дахка шинараш продуктивностагеи машинаща детта мегаргхиларгеи хьежжа къестадергда. Техкачул тIехьагIа мара колхозийи совхозийи фермашка дIачулургдац доахан. Грозненски района «Первое мая» яхача колхоза укх шере а йиш хургья цу тайпара тохкам баьчул тIехьагIа эггара хьалхара духхьашха дахка 200 шинар комплексашка дIачудала. Хьайбай продуктивность лакхъялара, доахан дебадара чIоагIа Iаткъ се доахан Iаьхара дисар. ХIара шера 30 процентага кхаччалца дола доахан Iаьхара дус республике.

ДОАХАН Iаьхара дусилга юкъера дIадаккхар — из да хIара Iаттон духхьашха дахкача хIара шинарой хIара шера цхьацца Iаса дергхилар. БугIе дуга ха 70 — 80 денал тIехъяргйоаца гIулакх де деза. тIаккха 12 беттал тIехъяргъяц дахкара юкъера юкъ. Доахан Iаьхара дусилга дIадаккхарца республика колхозашкеи совхозашкеи йиш хургья хIара шера кхы тIа а 10 эзар совгIа Iаса, хьахилийтеи 15 эзар тонн шура яккхеи.

Доахан сов дукха Iаьхара дусаш хилара керттера бахьан да хьайбаш во кхабари во леладари, царна ший ханнахьа осеменени яра болх эсала лелабар, фермашкара ветеринарно - санитарни хьалаш во хилар, Iул юхаметтауттадара хадданза тIахьожам ца лоаттабар, зоотехнически ветеринарни учет вIаштIехьъяккханза хилар.

Тубекулези бруцеллези йола хьайбаш юкъе хилча Iаьхара дусараш дукхагIа хул, лохлу цар продуктивность.

Дулх дукхагIа дахаран из даккхарга дIабода мах лохбаран йола керттера торонаш доахан кхоабилга вIаштIехьдаккхарах, тIадетталу дулхи дIачулуча ханара дозали дукхагIа хиларах, продукце цхьан единицана лоархIаш хьегача къигеи дехкача доакъарашкеи дIадодар кIезигдарах йоакх.

Дажаран дулха тIакхетаран мел эша хьалаш долаш йолча лоаман районашка, дулха лаьрхIа дIачутелача хьайбай дозал эггара лохагIа да. Масала, Ножай-Юртовски районе — 193 килограмм, Веденски — 203, Советски — 213 килограмм. Деннеи бийсаннеи тIадетталу дулх геттара кIезига да кхыметтел «Скотопром» яхача объединене лаьрххIа чуоттадаь доахан кхоабача боахамашка а. Республика колхозашеи совхозашеи 1977 шера доаде дIачуделар 9 эзар гаргга бежан, царех 50 процент совгIа дараш гIийлеи дарстара юкъерча боарамга дIакхачанзеи дар. Дайгеи гIийлеи доахан дулха лаьрхIа дIачутелаш долча цу тайпарча гIулакхо паччахьалкхенна доккха зе ду, дулх дукхагIа арахеца вIаштIехьдалийтац, боахамий экономика бухйоах, дулх даккхарен паччахьалкхенга дохкарен планаш кхоачашъеча халонаш увттаю. Цу тайпара болх бахьан долаш 1977 шера колхозашкеи совхозашкеи дIа ца кхоачаш дисар 2,5 млн. сом. Ахкан замалахьа 100 эзар гаргга жан 80 эзар бежани леладе йиш йолаш 15 эзар гектар лоаман даьгIенаш я республике. ХIаьта а 30 процент мара пайда эцац лоамех. Доахан дикагIа кхоабилга вIаштIехьдаккхара чотах кхы тIа а 4000 тонн бежана, 720 тонн хьакхий, 875 тонн устагIан дулх даккха йиш я колхозашкеи совхозашкеи хIара шера.

Пайда эцанза доккхий кхоачамаш да жа леладара даькъе. Надтеречни, Сунженски, Назрановски, Малгобекски районий колхозаши совхозаши кросс-бредни фух дола ах биткъа чо бола тха доаха жа леладе оттаяро, дукхагIа долча боахамашка 15 процент жерч Iай дахкилга вIаштIехьдаккхаро йиш хулийт лоаман даьгIенашкарча дарегIча доакъарах пайда эца а 60 тонн тхан 130 тонн гаргга устагIан дулхи кхы тIа даккха а.

И. ВАЙНЕР.
Нохч - ГIалгIай АССР юрта боахама министерства керттера зоотехник.

КРАСНОДАРСКИ КРАЙ. Массанахьа а сихдаь ялат чуэцаш латт Кубане. Берригa низ тIабахийтаб укхаза юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 36 центнер йолаш ялат чудара. «Гигант» яхача ростовски совхоза коллективагара хьокхам а эцаш, кубанцаша кхы тIа лакхара декхараш тIанийцад — Даьхенна 4350 эзар тонн ялат дIадала аьнна.
СУРТА ТIА: Высельски района «Газырский» совхозе гурахьа дийна кIа хьокхаш латт. Е. ШУЛЕПОВА сурт. ТАСС фотохроника.

Итт шу совгIа ха я Старогрозненски бурув тохара балхий управлене слесарь Ясаев Имран къахьегаш вола. Цу шерашка ше башха-дика говзавча хилар дIахьекхад цо ший гIулакхаща. ХIанз из болх беш ва № 714 йолча буровой коллективе. Ший балхах тIехдика кхетача цо массаза а дикача хьала тIа хулийт буровой оборудовани. Общественни балха тIа а хьинаре дакъа лоац Имрана. Кхерамзлен техника штате воаца инспектор ва из.

СУРТА ТIА: слесарь И. Ясаев.
В. ЮНЦЕВИЧА сурт.

МАССАНЕ ЮКЪАРА ГIУЛАКХ

— Ер шу ше къаьстта боккха лоархIам болаш денад ахархошта меттел берригача советски наха а. — йоах мухь кхухьача автомобильни транспорта Грозненски производственни объедиене № 1 йолча филиала директора Багромян Заур Рубеновича, массане а дог гIоздаьккхад ер бутт дIаболалуш хиннача парте Центральни Комитета Пленума решенеша, цига новкъоста Леонид Ильич Брежнева «Юрта боахам дIахо а дегIабоалабара» хьакъехьа яьча докладо. Цу исторически лоархIам болча документаша кIоаргга уйлаш яйтар тхога тхоашка кхоачача даькъе юрта боахам дегIабоалабара де дезачох. Хьалхxе а дика кийчъяь дIаоттайир ЗИЛ марка йола кховзткъа машин, прицепаш а тIехьа. Коллективе дикагIа бола шофераш къоастабир машинаш лелае.

Шин района боахамашка болх беш я цу филиала машинаш. Грозненски районе «Горячеисточненский», «Загорский» яхача совхозашкеи ЦхьоалагIча мая цIерагIча колхозеи, Надтеречни районе «Калаусский», «Надтеречный», «Верхненаурский» яхача совхозашка.

Цу ерригача вIашагIтехача автоколоннана кулгалдеш ва къона инженер Цечоев Борис. Цар шоай де йиш мел яр ду машинаш сайца ца латтийтара, царга ма-могга дукхагIа болх байтара.

— Айхха бувзам латт тха, — аьлар колонначa керте латтача Цечоев Бориса, — цу боахамашка йолча машинаш лехкараштa юкъе. Тха машинаш цхьан боахаме бе болх боацаш йисача. вокхазахьа болх бе овтт. Цу тайппара, вIаши хьожаш, гIо-новкъостал деш хул шофераш. Из бахьан долаш кIа оардача комбайний а кхай тIа болх берий а хадданза хьаде хIама хул.

Бакъда, укхаза белгалдаккха деза Грозненски района боахамаша тха автопоездаша болх бе йиш хургйола кийчо яь ца хилар. Таразаши погрузчикаши тха машинашта мегаргдолаш нийсдаьдацар. Цу гIулакхо юхаэзар машинаша боахамашта де йиш йола новкъостал, тхона а царна а новкъарло хилар из бахьан долаш: болх дIабахьа йиш хиланзар хийцца.

Цечоева дIахо дийцар кхашка болх беш болча водителашта долча хьалех лаьна. Царна дийнахьа кхозза дIайха даа хIама лоаттаду, Iобунша а салаIа а паргIата моттигаш я. СалоIача хана деша керда газеташ, журналаш да, тайп - тайпара дола истола тIара ловзараш хул.

Бригадираша Зухайраев Вахас, Батаев Султана, Пимичев Василий Васильевича, Мугаев Лом-Iаьлас, Битиров Руслана, Сапаев Лаьчас машинаща хадданза болх бергболаш гIулакх вIаштIехьдоаккх. ЦаIаш болх беш болча хана вожаш салоIаш хул, тIаккха къахьегаш баьхкараш хувц салоIаш хиннараша.

Шера къахьегаш юртарча наха хьалкхедаь беркате ялат ца дойта шоай низ кхоачар ду цар.

Водителаш Мугаев Лом-Iаьла, Байбулатов Iалихан, Батаев Султан, Джабраилов Абдул. Сапаев Лаьча цIаккха а бисац шоай норма тIехкхоачаш ца еш. Юкъера лаьрхIача цар задани 115 — 120 процент кхоачашъю, кхычарна хьокхам тел.

Ю. ЮСУПОВ.

Фермашта — шортта доакъар

ХЬАЙБАШ МЕЦА ДУСАРГДАЦ

Грозненски района «Первое мая» яхача колхоза колхозхоша республика берригача юрта боахама къахьегамхошка даьча кхайкарала жоп луш, хьайбаш цаI-ах шера кхаббал кхоачам хургболаш доакъар Iалашде дош делар тха совхоза коллективо. ХIанзле 1600 тонн сенаж лаьттагIа еллай, план 750 тонн йолча. Соахкарчул 200 тонн дукхагIа да из доакъар. Цул совгIа Iалашъяьй 350 тонн йоли 300 тонн баьца витаминни хьоари. Цунах тоъам а ца хеташ, кхы а кийчдергда оаха 100 тонн витаминни хьоари планал совгIа 950 тонн йоли.

Доакъар Iалашделга толамца чакхдаккхара коммунист Автарханов Биболт керте а латташ вIашагIъелла бригада я совхозе. Къаьстта дика кхоачашду шоай декхараш буц хьокхаш боахкача комбайнераша Магомадов Рахимеи Хадижев ТIаусеи. Дийнахьа 25—30 гектара тIара буц чуэц царех хIаране, норма 14,5 гектар йолча. Кхай тIа йокъаеш уллаяь буц гулъеш Оздоева Сакинат я, хIаьта аьлах аргIаш деш — Акаев Супьяни Озимов Сейт-Салами. Ден нормаш 170—180 процент кхоачашъю цар. Иштта овсаре къахьегачарех ба норма 9 тонн йолаш, стогометателаща дийнахьа 30 тонн йол йотта кхоабеш бола Сусарова Ханипати Мачигова Аламати.

Айденнача хьинарца къахьегаш хьавоагIа АВМ-04 агрегата тIа болх беш вола машинист Муртазалиев Сайд-Рахьман а. Шин сменагIа болх беш 6—7 тонн баьций витаминни хьоар доакх цо, норма 4 тонн йолча.

Юртбоахама производство дIахо дегIайоалаяра КПСС ЦК июльски (1978 ш.) Пленуме тIанийцача соцамашта жоп луш, доакъар ма-могга дукхагIа Iалашде лаьрхIад тха совхоза къахьегамхоша.

С.-А. ТОВБУЛАТОВ,
Ачхой-Мартановски района «Самашкинский» совхоза керттера агроном.

УДОБРЕНЕШ — ХЬУВКЪАМ ЛАКХБАРА ДИКА ТОРО

Лаьттана обработка яра системана, юртбоахама культураш хувца а хувцаш дIаера, органически минеральни удобренеех пайда эцара уйла дукхагIа тIаухийташ да тIеххьарча хана Веденски района боахамаш.

Масала, 1978 шера района колхозашеи «Прогресс» яхача совхозои гурахьа ялаташ дIадийнача дерригача лаьтта — 1375 гектара тIа подкормка яьй, 563 тонн, е цхьан гектара тIа 4 центнер кхоачийташ, аммиачни селитра тессай, хIаьта «Прогресс» яхача совхозо юкъейоалаяьй гурахьа дийнача ялаташта овлашка кхоачаш подкормка яра прогрессивни метод. Цу хьисапе 110 гектара тIа яьй подкормка укх шера.

Цу методо йиш хулийт минеральни удобренешка дIадодар кIезигде, лаьтта хинфе режим тоае, дIадодар 1,5—2-зза хIана дац аьнна кIезигде.

Цул совгIа, 1977 шера гурахьа ялаташ дIадера керттера обработна ялехьа 660 гектара тIа а, дIадувча ялатийца цхьана 150 гектара тIа а — 148 тонн суперфосфата тюкаш тайсар «Прогресс» яхача совхозо. ХIаьта из болх Веденски района боахамашка укх тIеххьарча шерашка беш бацар.

Лакхе йийца мероприятеш чакхъяхарца цхьана Iайи бIаьстан юхьеи района боахамаша бIаьстан юхье культураш дIаюврггйолча, къаьстта а тхьамка дIадувргдолча, кхашка 10700 тонн органически удобренеш тайсар планагIа лаьрхIача 10000 тонна меттел.

Укх шера хьалхарча квартале колхозашеи «Прогресс» яхача совхозои тIаззар 740 тонн минеральни удобренеш. Цу гIулакхо торо хилийтар гурахьа дIайийнача ерригача культураштa боарамга хьежжа подкормка е. Цхьабакъда бIаьстан юхье йийнача керттерча юртбоахама культураштa товса аьнна шоллагIча квартале минеральни удобренеш эца хьежача, фонд йоацаш йисар.

Цунца цхьана, геттара во вIаштIехьдаьхад районе удобренеш лоаттаяра, уж лораяра гIулакх. Иштта. КПСС райкома бюроси колхозий Советои 1976 шера 10 сентябре яьча решенегIа 400 тонн минеральни удобренеш чулоаттаяра гIирс хьалбе аьнна Орджоникидзе цIерагIча колхоза задани енна хиннаяр. Цхьабакъда из тIирс хIанз а хьалбе болабанза ба.

Паччахьалкхено хьахьожадаьча 10 эзар сомах 300 тонн минеральни удобренеш чулоаттаергйола склад хьалъе а йолаяьй, хIаьта цхьа эзар сом хIанзле дIа а дахийтад, аьнна XXII партсъезда цIерагIча колхоза правлене хьалчуенна отчет улл Нохч-ГIалгIай АССР юрта боахама министерстве. Цхьабакъда, ма-дарра аьлча, укхаза хьалбе болабаь цхьаккха тайпа гIирс а бац, е цу гIулакха пайда эцаш ахча а дац.

Цунца цхьана, белгалдаккханза даргдац, дуккхача боахамашка минеральни удобренеш дIаоттаяь лоаттаяра бокъонаш хIанз а чIоагIа телхаеш хилар. ДукхагIча даькъе складашка а йоацаш ара лоаттаю удобренеш, хIаьта складашта лаьрхIа пайда ийбеш йолча помещенешка тховнаш деха а деха догIа чуух. Из бахьан долаш йоша а йийя талх уж е вIалла пайдана йоацача йоалл Орджоникидзе, Ленина, XX партсъезда цIерагIча колхозашка.

Цхьанна а боахаме оза хьаэцац минеральни удобренеш, материально - бехктокхамеча нахага дIателац, уж хьа мел ийцай, дIа мел хийцай гойташ дола журнал леладац. ТIаккха уж дерригa хIамаш бахьан долаш лерттIа пайда ца эцаш юс минеральни удобренеш, дукха йов.

Боахамий кулгалхошта, керттерча специалисташта бехктокхам кIезига хеташ хилар бахьан долаш кхоачам болаш тессац удобренеш технически (тхьамка), ялата (хьажкIаш), силосни культураштa. Из бахьан долаш цу культурай хьувкъам геттара лоха хул.

Районера боахамаш хIанз тоъал дика Iалашдаьд техникацеи тIехьатувсача инвентарацеи, цудухьа удобренеш тессарца цхьана юкъекхахьа еза юртбоахама культураш кхеяра технологе толашагIа йола приемаш. Царех я, масала, удобренеш а товсаш хьалхxе а зяба лаьтта ахар, хьалхxе а дисковаиц яр, лаьттан-климатически хьалашка хьежжа увттабеча боараме хьалхагIа фосфорнии азот доаллеи удобренеш а тайса культиваци яри макха баккхари, юртбоахама культураш лерттIа дIаери обработка яри.

Цхьабакъда, халахете а, из технологи Веденски районерча боахамаша лелаеш яц.

Лакхе белгалдаьха дерригa кхоачамбоацараш соахка а укх шера а райисполкома заседанешка дийцад, цхьабакъда уж дIа ца дахзрал совгIа кхыметтел царех лаьца даь соцамаш а кхоачашдеш дац.

БIаьстан юхье кхашкара балхаш дара вIалла аьттув боацаш дера карара шу. Цхьабакъда иштта халонаш хинна йоллаше а, юрташкарча къахьегамхоша дика дIайийна яьхар бIаьстан юхье юв культураш. ХIанз боахамий кулгалхойи специалистийи керттера декхар да екхан йолаш денача хIара денахи сахьатахи оасар дIадаккхара пайда эцар, хин-фе режим дика лоаттаяр, минеральни удобренеш а тоссаш обработка яр.

ДIайийнача хIамашта хIара гектара тIа гIулакх дика дой мара вIаштIехьдаргдац лакха хьувкъам кхебе, юрта боахама продукци дукхагIа яккха.

А. ЮСУПОВ,
Республикански агрохимлабораторе районни агроном - агрохимик.

ЦХЬАНА НИЗ ТIАБАХИЙТА БЕЗА

«СССР юрта боахам дIахо дегIабоалабарах» яхача КПСС ЦК июльски Пленума соцам тIа белгалдаьккхад юрташкарча партийни организацей, Советий, профсоюзий, комсомола лакхара декхар, хIара денна шерра массово-политически болх бар, социалистически яхь дегIайоалаяр, юртарча къахьегамхой духовни хьашташ хIара денна кхоачашдар да, аьнна.

Республика культура министерства, культуран искусстван учрежденеша, йоагIаш йолча организацешца айхха бувзам а лоаттабеш хадданза бу юрта культурно-шефски болх.

Юрташкарча культура учрежденешта шефски новкъостал деш дукха балхаш ду Грозерча культура цIеношеи дворецашеи.

Городерча дукххача йоккхийча культура учрежденеша хьаяьй юрташка шоай тайпара йола клубаш-спутникаш, городской культура опорни пункташ а хинна дIаэттай уж.

Иштта, масала, Ленина цIерагIча культура Дворецо дуккхача шерашка лоаттаю Урус-Мартановски района культурни шефство. Каст-каста хул районе Двореца художественни самодеятельноста коллективаш. Цига болхаш цар юг дIа-юха лела библиотекаш, литературахи искусствахи дувцаш лекцеш еш, беседаш ю. Автоклубо юрта боахама темах дола Iилман фильмаш хьокх.

1977 шера Урус-Мартановски районе 32 концерт оттадир культура Двореца художественни самодеятельносто, агитбригада выступленеш йир, халкъа театро спектаклаш оттайир.

Веденски район Грозена эггара гаьнагIчарех цаI я. ХIаьта а города культура учрежденеша юрташка беча балха юкъе яр из а. Дуккха шераш да СССР 50 шу дизара цIерагIча химически заводо цу районерча Орджоникидзе цIерагIча колхоза шефство лелаю. Боахама объекташ (консервни завод, ферма, водопровод, культурно-бытови учрежденеш) хьалъеча колхоза новкъостал даь ца Iеш, цахаддаш планагIа культурно-шефски болх бу укхаза коллективо.

Химиккий культура Дворецо оттаяьй колхоза клубаца цхьана бергболча балха план, белгалъяьй чакхъяха еза тематически мероприятеш, «Марси жIови» яха цIей, «Хьувкъама цIей», доттагIлен концерташ юкъе а долаш.

Ишта чакхдаьлар Орджоникидзе цIерагIча колхозе хиннача дуккхача цIейх цаI. Клуба зрительни зала чу хоза кийчдаьча стендаш тIа хьалтехар колхоза хьалхалаттарийи химзавода дикагIболча болхлойи портреташ. Истолаш тIа а лаьрххIача стендаш тIа а дIанийсъяьяр заводеи колхозеи продукце образецаш. Клуба юхера ерригa территори лозунгашца, байракхашца хозъяьй, локхаш оркестр я. Хьалхара дош лу колхоза председатела. Цо дувц коллектива толамех. ЦIераш йоах производстве хьалхалаттарий, царна лу карара-кара тела вымпелаш. Цул тIехьагIа грозненски шефашка дIалу эстафета-рапорт.

Цул тIехьагIа къамаьл даьча завода директоро, колхозхошка моаршал а луш, дувц химически завода сийлен коллектива къахьегама гIулакхех, шоай завод санна йолча предприятей коллективашта юкъе яьржача социалистически яхье цо 55-эза хьалхара моттиг яккхар белгал а доаккхаш.

Хоза кийчъяьчча сцена тIа бовл колхоза клубеи химиккий культура Дворецеи самодеятельни артисташ.

«Сийле хийла котало яькхача халкъа», «Сийле хийла Советий Даьхен», «Къовсамеи толамийи иллеш», «СССР — са Даьхе» яхача девизех хиннача Черноречье бахача наьха цIейшка дакъа лоацаш хилар эзарнел совгIа Урус-Мартановски, Веденски, Шалински районий юрташкара къахьегамхой.

Цахаддаш из болх бу «Красный молот» завода культура ЦIено а. Партийни комсомольски комитетаща цхьана шерра-шера увттаду завода культура ЦIено шоаш шефство лелаеча Грозненски районерча «Загорский» совхозе чакхйоахаргйолча мероприятей план.

Сийлахь-боккхача Октябра юбилей хула ди тIакхоачаш «ИттлагIча пятилетке оаха лоаца дакъа» яхача темах цхьана яь сайре хилар совхозе. Завода коллектива толамех дийцар цун парткома секретара заместитела Л. В. Кончакова, «Загорский» совхоза коллектива толамех — совхоза парткома секретара заместитела А. А. Дурднева. Сайре чакхйоалаш выступлени йир завода агитбригада.

Шефски мероприятей, юрта боахама коллективаща хулача промышленни коллективай вIашагIкхетарий лоархIам латт цар юрташкарча къахьегарашта кхетам балара болх тоабе дикка гIо деш хиларах.

Самодеятельни коллективаша даь ца Iеш, профессиональни творчески коллективаша а. цар къаьст-къаьстача викалаша а ду дукха шефски балхаш. Лоацца аьлча, массане а дакъа лоац цу лоархIамерча гIулакха юкъе.

Цхьабакъда культура городской учрежденеша юрташка беча культурно-шефски балхаца дукха кхоачамбоацараш, пайда ца эцаш торонаш. къоастаданза дешаш да.

Дуккхача юрташкара клубаши культура цIеноши, лектореш, халкъа университеташ, самодеятельни коллективаш я искусства говзанчаща, профессиональни творчески коллективаща, городашкарча культура учрежденешца бокъонца дола гIулакхаш, чIоагIа бувзамаш леладе безам болаш.

Цхьабакъда шефаш ба, юрташкарча клубашта эшараш бокъонца довза а ца довзаш, шоаш цига самодеятельни коллективаш ахийтача кхоачам ба аьнна хеташ. Цун цхьа оагIув во я, хIана аьлча юрташкара цхьащабола культура болхлой хета болалу: сенна вIашагIйоххаргъя самодеятельни коллективаш, шефаша лург ма дий концерт, аьнна.

Геттара эсала латт республике культурно-шефски балха дикагIйола опыт шерра дIайовзийтара гIулакх. Укхаза тхона чIоагIа гIо эш телевидене, радио, кепайоазон оагIорахьара.

Производственни коллективаштеи культура районни отделаштеи хIанз а нораяьяц юрта культура лакхъяр шоай профессиональни а моральни а декхар лерхIача культура фронта дикагIболча болхлошта моральни поощрени яра форма.

Юртахой культура хьашташ кхоачашдареи шефски балхои дIадех бокъонца уйла а яь цу балха йола организации системеи хьаяр. Укхаза дукха да культуран искусстван учрежденеша, творчески союзашеи общественашеи, профсоюзни комсомольски организацеша де дезараш.

Городерча а юртарча а культурни фронта болхлой граждански декхар да КПСС ЦК июльски Пленумо вайна хьалхашна оттадаь декхараш толамца кхоачашделга Iалашдар. Цхьаккха а хила йиш яц юрта боахам дегIабоалабар санна дола доккха дерригача халкъа декхар кхоачашдара балха юстара латташ. Де йиш мел яр де деза юрташка къахьегарий дегIаухаш латта духовни хьашташ дизза кхоачашдара.

А. МИТРОФАНОВ,
республика культура министра заместитель, юртарча культурно-шефски балха республикански комиссе председатель.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

АПН корреспонденташа хоамаш ду

НОРВЕЖЦАШХАРА «ДЕМОКРАТИ»

«Улица тlа аравала вахьац со, хlара самел бийнача сайга хьежаш латта кхувшбоагlараш кхетар кхер. Массехказза йиттай сона цар. Цкъа мотоцикл тlатоха гlийртаб». Из дийцар дукха ха йоаццаш «Федреландсвеннен» яхача газета корреспондента Исабель Галегоса Чилерча эмигранта.

Хlаьта ер я цхьаькха Чилера енар — Химена Родригес. Шийн мехка хьехархо хиннай Химена, эздел долаш а нахах дог дазаш а хургдолаш берашта кхетам луш. «ВорхI бутт ба са бераш цIагlара ара ца доала. Ялх шу даьннача кlаьнка бlаргсаьнаш кхозза дохадаьд. Хlаьта дика хlама хозаш йоацача цхьан чилийски йиlига хlама хозийташ йола аппарат толхаяьй», — йоах Хименас чlоагlа хала а хеташ.

Кхыча мехкашкара баьхкача болхлошца укхаза расистски цабезам хилар хьахьокхаш дола цу тайпара хоамаш кlезига арадувлац норвежски газеташ тlа. 75500 иммигрант ва мехка. Цар норвежцаша телаш йола налогаш тел, амма норвежцийн ераш санна бокъонаш яц. Предприятешка дискриминаци ю царна — эггара лехагlа квалификаци эшари алаш кlезигагlа дари мара болх лац. Уж маьхах квартирашка чубахкийтац цlеной даьша, миччахьа тlакхаьччача хул уж lеш. Цар бераш дитац, футтарду школашка а улицашка а. Кхыча мехкарча сагах цlаккха а хилац норвежец. Из кхетаде хала дац раьза вац из норвежец хила, хlана аьлча норвежски мелдар гоамлу цунна. Вехк бий цун?—язду «Афтенпостен» яха газета дешача кхалсаго.

Норвеге сага бокъонаш а демократически паргlатонаш а телхаеш хиларах кхыча факташа а дувц. Ховш долча тайпара, профессеш ехкар шерра даьржа да Малхбузен Германе. Долаш да из хlама Норвеге а. Нагахьа санна lа болх беча предприяте да хьа политически уйлашта раьза веце, хьо балхах варгва. Цу хьакъехьа заявлени йир дукха ха йоаццаш норвежски химически промышленноста болхлой Союза председателa Артур Свендсона. Масала йоалайир цо Тюсседалера алюминеви завод. Предприятена болхлой эш, амма балха отта хьабаьхкача болхлоех дуккхабараш хьа а ца ийбеш бутт. Бахьан: забастовке дакъа лоацаш хиннаб уж.

Е цхьаькха масал. Дlадахача шера август бетта Норвеге Коммунистически парте пресс-конференце вар со. КПН, факташа йоалаеш, хьакхайкадир цига дуккхача шерашка коммунистий гlулакхаш зувш хинна хилар, цар телефонни къамаьлашка къайлагlа ладувгlаш а письмош дешаш а хилар. Полице регистраци еш хиннай собранешкеи митингашкеи коммунисташеи демократии машари бахьан къовсам лоаттабеча кхыбарашеи даьча къамаьлашта, шоашта из хьадувца нах уттабаьб.

Демократи телхаелга деций полице укх тайпара акци: «Ню тид» яхача газета разведывательни службай ийрча гlулакхаш дувцаш йолча материалашта конфискаци яьй. Хозахета дацар кхыметтел lаьдала керте латтача норвежски болхлой парте органо «Арбейдербладет» яхача газета а полице из акци демократи телхаелга хилар белгалдахар.

Буржуазни демократе хаьхоша тlехьарча хана чlоагlа оарцагlбаьнна леха а лех коллекцеш а ю доацаш долча социалистически мехкашка сага бокъонаш а паргlатонаш а телхаярагlча хlамашта. Бакъахьа дацар-хьогl шоай цагlарча гlулакхашка хьежача?

В. ДЕМИН,
АПН собственни корреспондент.

ЖУРНАЛИСТА БЛОКНОТА ТlАРА

ДИКАЧА ЛОАЛАХОШТА САННА — ЮКЪЕ МАШАРИ ДОТТАГlАЛИ

Анкарара Турце эггара йоккхагlйолча портови городех цаl йолча Измире кхаччалца бола никъ бlаьха ба. Хlаьта жеррахьа цига дlахкхачара хьалхагlа наькъа вала веза. Вовзаш волча цхьан турнечо аьлар, lуйра ламаз ма-динге а, вешта аьлча малх хьакхеташехьа, арадайлача бакъахьа да аьнна. Оаха иштта да а дир.

Новкъа долхаш даим хьалхадувла деза туристски автобусели, аьхки дукха я уж укхаза — дукха ма-дий цу мехка территоре тlа lалаьмате хоза къаьнара памятникаш — иштта «Машалла» («Даьла лоlам хилба») яха дош сийрдача басарашца тlа а яздаь йолча цаl шоллагlчоа тlехьа дlаьхача мугlарех йолхача грузовикели. Цу деташа гlо дергда аьнна хет турки шоферашта наькъа хьовзам боацаш болхача кхача. Анатоле хьувзаш долча лоаман наькъашка цатоамаш мелла дукха ниислой а.

Тlеххьара а гаргагlорт тхо кхача лаьрхlача моттига — Измира гаьна йоаццаш уллача йоккха йоацача Алиаг яхача города. Гаьнна хьалха гуш да мехкдаьтта резервуарий дото бесара бовхьаш. Советски Союза новкъосталца хьалъяьча мехкдаьтта чакхдоаккхача завода лоа санна кlай пенаш. Заводо хьогге а денз проектах лаьрхlа хиннача — 3.6 миллион тоннал дукхагlа чакхйоаккх бедал.

— Со чlоагlа раьза ва Турцеи Советски Союзои цхьана гlулакхаш леладарах хьахиннараштa, — йоах мехкдаьтта комплекса директора М. Атамана. — Геттара хоза а хеташ дага латт сона советски инженераш, техникаш, болхлой тха болхлоща цхьана укхаза къахьегаш хинна денош. Из да практике кхоачашдаь дикача лоалахой гlулакхий къаьгга дола масал.

Туркий хьаша тlаэцаш ба, кофе ца моладеш дlа а вохийтаргвац. Укхаза массане а мелача бесса, нагахьа шийлача хих къургаш а деш, хоза хьаж йола кофе молаш а къамаьлаш деш а дагlа тхо. Директора помощникех цхьанне дувц, заводах хиннай квалифицированни кадраш кийчъяра йола лоархlаме центр, уж чlоагlа эшаш я мехка къонача мехкдаьтта доаккхача промышленноста, вайна юкъера гlулакхаш дlахо дегlадахкар а чlоагlдалар а геттара пайдане хургда, яхаш.

Алиагера мехкдаьтта чакхдоаха завод вай мехкашта юкъе лелача беркате гlулакхий цаl мара доаца масал дац. Къулбехьа, Средиземни форда йисте, хьалъяьй Искендерунски металлургически комбинат, хlаьта Анатоле юкъметтерча даькъа тlа продукци арахеца йолаенна Юхерча Малхбоале эггара йоккхагlйола туркий бос болча металлурге гигант — Сейдишехирски алюминиеви комплекс. Туркий специалисташа лерхlачох, къаман экономика чlоагlъяра, боахама керда доакъош дегlадоаладара хоадамбеш бола лоархlам болаш я из комбинат. Хlанз цо лу 200 эзар тонн совгlа лоабата лаьтта. Хlаьта литейно-прокатни цикл болх бе йолаелча шера арахецаргда 60 эзар тонн алюминии 25 эзар тонн прокати. Продукце цхьадола дакъа, къоастамболлаш аьлча, лоабата лаьтта, Советски Союза дlакхухьийт цхьан хана шоашта денна кредиташ дlатокхаш.

Советско-турецки цхьана гlулакхаш леладар бахьан хьалъеш йола эггара йоккхагlйола объекташ 1967 ш. кулгаш яздаьча соглашенех йир. Цхьабакъда вай мехкашта юкъерча гlулакхий дегlаахара истори цхьан итт шерех лаьтта lац. Цун овлаш къонача Советий мехко чурча реакцеци арахьарча интервенцецеи къовсам лоаттабаьча а, иштта хlаьтта дlахкайкаяьча Туркий Республика. Зlамига Аьи дlалаца а екъа а дага болаш хиннача кхыча мехкашкарча мохкдlалувцараштa духьала хала къовсам лоаттабаьча а гаьнарча шераштa чудолхаш да. Туркий мехка хlанз а дика дагадоагlаш да, 1920 шера апрель бетта, мохк ший лоlамагlа хилар дlакхайкадаь йола Сийлахь-йоккха къаман собрани хьайийлла дукха юкъ ялалехьа, президента Мустафа Кемала Ататюрка Советски правительствана керте лаьттача В. И. Ленинга мехкашта юкъе дикача лоалахой гlулакхаш оттадарах предложени еш послани яхьийта. Ховш долча тайпара, Советски правительства дунен тlа массанел хьалха къоабалйир Туркий Республика. Тlехьагlа, 1935 шера Кемала Ататюрка, Халкъа-республикански парте съезде, йоахар: «Турецко-советски доттагlалах хlанззалца хьа юкъарча машара гlулакха беркати пайден мара баьннабац. Хlаьта дlахо йодача хана а хургда из иштта пайдане а беркате а».

Малхбузехьа цхьабараштa вай мехкашта юкъе дикача лоалахой гlулакхаш дегlаахар ма эшшара дац. Кемаль Ататюрк кхелхачул тlехьагlа Турце хьалхьайра реакци, из Советски Союзаца цхьана гlулакхаш леладара духьала яр. Нийса хургдацар тахан рча Турце болаш бац турецко-советски гlулакхаш дегlаахара моастагlий аьлча, амма уж дуккха а кlезигагlбараш ба.

Из хьахьокхаш дола къаьгга масал дар дукха ха йоаццаш Туркий Республика премьер-министро Бюлента Эджевита Советски Союзе яь визит. «Со ираз долаш ва Советски Союзе ва торо хинна, — йоахар премьер-министро. — Тlеххьарча хана дикка дегlадаьхнад вай мехкашта юкъера доттагlий гlулакхаши вlаши тешари... Тхо тешаш да лоалахарча мехкашта юкъе тешама атмосфера хьаяра наькъаца дерригача дунен тlара машар чlоагlбе торо хургхиларах. Хlаьта Турцин шийн оагlорахьара дерригача дунен тlа машар чlоагlбара гlулакха юкъе доагlаш дола дакъа лаца гlерташ я».

Ю. КОЛЕСОВ.
(АПН).

Укх деношка чакхъяьлар «Профессех дикагlвар» яха бувзама болхлошта юкъе хинна республикански конкурс. Цу конкурсе дакъа лоацаш вар 19 бувзама мастер. Цига хьалхара моттигаш йоахаш чемпионий цlераш яьхар централни телеграфа телефонистка, горсовета депутато Мокрецова Любас, городашта юкъерча телефонни станце телефонистка Исрапилова Седас, почтови бувзама операторо Акимова Ольгас.

СУРТА ТlА: (аьрдехьара аьттехьа) Л. Мокрецова, С. Исрапилова, О. Акимова.

В. ЕЛИЗАРОВА сурт.

СПОРТА ХОАМАШ

«ТЕРЕК»—СКА

Укх деношка чакхйоаккхаш хиннача хьалхарча лига командашта юкъера мехка футболах йолча чемпионата ткъаь шоллагlча туре вlаштта шозлагlа ийшар «Терек». Ярославле моттигерча «Шинника» духьалъотта маганзар вай футболисташта, счет 0:2 а йолаш ийшаб уж.

Цига ийшачул тlехьагlа цхьайтталагlча моттиге йисар «Терек».

Хlаьта тахан «Тереко» тlаэц Одессера СКА. Чемпионата шоллагlа ах дакъа вlаштта шозза эшаш дlадоладаь дале а, теша безам ба таханара вlашагlкхетар а, иштта вож ловзараш а «Тереко» толамца чакхдоахаргхиларах.

ЮРТАШКАРЧА ФУТБОЛИСТИЙ ЯХЬАШ

«Урожай» яхача ДСО республикански Совета футболах хьалхара моттиг яккхара чемпионата хьалхара ах дакъа чакхдаьннад.

Ялхайтта команда я чемпионате дакъа лоацаш. Уж шин группа йийкъай. Хьалхарча группе кхычарел хьалхальнай ер командаш: «Кавказ» яхача коз тlара оалхазараш леладеча фабрика (Шали) команда — 12 очко, «Терек» яхача совхоза (Гудермес) команда — 11, № 1 йолча шурий совхоза (Грозненски район) команда —8.

Хlаьта шоллагlча группе цу тайпара толамаш даьхад: «Надтеречный» яхача комсаш лелаеча совхоза (Надтеречни район) — 13 очко, «Сельхозтехника» МРО (Урус-Мартан) — 10, «Советская Россия» яхача комсаш лелаеча совхоза (Наур) —7.

Хlанз дlадоладеннад чемпионата шоллагlа ах дакъа. Хьалхарча турера вlашагlкхетараш иштта чакхдаьннад:

Хьалхара группа: № 1 йола шурий совхоз—ПМК, 4 — 6:1, «Лермонтовский» совхоз — «Кавказ» яха совхоз — 5:0, № 1 йола шурий совхоз — «Сельхозтехника» МРО — 3:0, «Электроинструмент» — «Ассинский» совхоз — 5:0.

Шоллагlа группа: «Пищемаш» — юрта боахама опытни станци — 3:1, «Кавказ» яха фабрика — «Горец» яха совхоз — 2:0, «Терек» яха совхоз — «Кошкельдинский» совхоз — 2:1, «Надтеречный» совхоз — «Советская Россия» яха совхоз—8:0.

Деррига а ловзараш даь даьначул тlехьагlа шин группе хьалхарен шоллагlен моттигаш яьхача 4 команд до сентябрь бетта дlахьоргьа республика хьалхара моттиг яккхара йола финальни пулька.

А. БЕК.

ЦАРНА НАХА БАРКАЛ ОАЛ

Москвера хоза кхаъ кхаьчар Грозне Центрсоюзои госторговлеи потребкооперацеи болхлой профсоюза Центральни комитетои Сийлен диплом делар Петропавловская яхача станицерча № 26 йолча тикан йоккхагlйолча продавеца Илюхина Елена Евтеевнана.

Кооперацe болх бе 30 шу хьалха енай из. 1942 шера, тlема хана мутlарера колхозхо йолаш къахьийгад, цул тlехьагlа учетчица, повар, кхыметтел бригадир йолаш болх баьб. Цу хана хьинаре къахьегарах Елена Евтеевнана «За доблестный труд» яха медаль елар, цул тlехьагlа — «Советски потребительски кооперацe отличник» яха знак. Цунна дика дагадоагlа цу хана тика чухинна тиша цlалг. Цул гаьнна тlехьагlа балха ера цига Лебедева Анна Логвиновна. Цу кхалсага биографи а чоалхане я. 1942 шера, ший ялхайтта шу даьлча денз санитаркалла болх баьб цо фастовски эвакогоспитале, цунца йолаш Варшаве кхаччалца никъ а баьб. Цига цох хилар медицински сестра. Хlаьта тlом чакхбаьнначул тlехьагlа торговле болх бе йолаелар Лебедева Анна. Дукха ха-я из юртарча кооперативни тика заведующи йола.

Хlанз доацаш да хьалха тика чухинна тиша цlалг. Станичии майдан тlа, хьалха кинази мозгlар чуваьха цlан хиннача метте хьалъяьй культура станичии Цlен здании керда кооперативни тикеи. Из хьалъяьй 16 шу хьалха.

Из тика хьокхаме я Грозненски районни потребительски общества кооперативни торговле ерригача предприятешта юкъе. Къаьстта цlи хезар цун, кхо шу хьалха самообслуживане система тlа яьккхачул тlехьагlа.

Йоалае йиш я укх тайпара терахьаш. Нагахьа санна къаьнарча тика чу болх беча хана цхьан бетта товарооборота план 5 эзар сом хиннаяле, хlаьта кердача тика чу хьачубаьхкача из лакхъелар 17 эзар сомага кхаччалца, тlаккха самообслуживане тlа яьлча — 40 эзар сомага кхаччалца.

Iуйрийна кхаьчар тхо станице. Шо-шоашта эша хlама эца тика чу хьачуухаш бар нах. Бlарг хьестаж я доагl-доагlача товараш Iодийхка тархеши витринаши. Дlа мел хьежача гуш да зизаш. Массанахьа цlена я. Шоашта эшаш дола товар цу сахьате корадоагlа юртарча ийдархошта.

Тика коллективо дика вlаштlехьдаьккхад ийдархой хьаштий учет лелаелген цар заказаш кхоачащделген. Ленина цlерагlча колхоза къахьегамхой уж механизатораш, дояркаш, кхаш леладераш, хьайбаш леладераш ба. Кооператорех тийша Iе йиш йолаш ба уж: Цар заявкашка хьежжа хьатlадахь эша товар. Заказаш деча книжка тlа укх тайпара заявкаш я. «Кремпленови костюмана заказ дlаэцар дех аз. Цахоева». Хlаьта ийдархоша Алимхановеи Сусенокеи шоашта модни босоножкаш я яхаш заказ ду Магомадова шийна фототовараш дар дех. Шияновна дагадехад «Иж-Планета» яха мотоцикл эца. Уж деррига заказаш дизза кхоачашдир тика болхлоша.

Дукха йоазош да жалобий предложенеий книжка тlа. Цхьа жалоба йоацаш деррига баркалаш да цу тlа. Царех цхьанне тlа язду: «Со А. М. Петренко ва. Кхо шу да со Петропавловская яхача станице ваха. Тика болхлоша гlулакх дика дарах чlоагlа раьза ва со. Дика гуш да, из коллектив барттайнеи ийдархошца lимерaеи хилар. Хьайна дезза товар эца йиш я укхазара».

Да а да из иштта.

Укх шера хьалхарча 6 бетта станице бахача нахага планал совгlа дехка товараш 5 эзар сома маьха да.

Кlезиг-дукха кхы а дувцаргда цу тика чу болх беча нахах. Хьаэцаргъя вай продавец Микулина Нина Петровна. Кооперацe ялехьа доярка лла болх беш хиннай из, цул тlехьагlа — станицерча почте. БархI шу хьалха енай Нина Петровна тика чу болх бе.

Е хьаэцаргъя вай Гайворонская Александра. Дукха зувш бац цун болх. Из уборщица я. Цун хьинарца даим а санитарни хьал дика долаш, цlенен лостам болаши хул тика чу.

Иштта я станичии тикеи цун нахи. Цу йоккха йоацача коллективана дика кулгалду Лебедева Анна Логвиновнас. Из коммунист я. Массанахьа а кхоаю хьинар дола кхалсаг. Из я партийни бюро член, Грозненски райпо член, Нохч-Гlалгlай потребсоюза Совета член, станичии Совета халкъа депутат.

Кооперацe цо хьсгаш дола къа белгалдаьккхад дуккхача совгlаташца. Цунна енна Къахьегама Цlеча Байракха орден, «Знак Почета» яха орден, Ленински юбилейни медаль, Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота, кхыдола совгlаташ.

С. ВОРОНИН.

ЭФИРЕ ВlАШАГlКХЕТАР

Кхо бутт ба ДОСААФ областной радиотехнически школе берий-кхувшбоагlарий спортивно-технически школа хьайийлла. Бlаь совгlча Грозне рча юкъараобразовательни школай пхелагlча — ийслагlча классашка дешаш бола кlаьнкаши йиlигаши я ДЮСТШ занятешка ухаш. Сево тlаувз уж цунна? Масала, № 33 йолча юкъерча школа ялхлагlча класса дешархочунна Голованова Генана радиогlулакх дагадохийтар Советски Эскаре радист а волаш гlулакх деш вола цун да ва, цхьабараш шоаш ба радиоаппаратура йовза а, хьае а безам болаш.

— Радиогlулакх — спортен знанейи чlоагlа пайдане тайпа, — аьлар № 39 йола юкъера школа йистеяьккхача Хамзатов Лечас.

Чlоагlа теркам тlабахийте ладувгl шоай хьехамчашка радиоспортсменаш хила кийчлуш болча 39-ча юкъерча школа 9-ча класса дешархочо Сахбулатов Руслана, 42-ча юкъерча школа ялхлагlча класса дешархочо Исмаилова Заремас, 55-ча юкъерча школа 6-ча классе дешаш волча Кантаев Руслана.

— Са безам ба радиста специальность караерзае, — йоах 25-ча юкъерча школа 8-ча класса дешархочо Нанаев Салмана, — из наькъа даргда сона тlема гlулакх де вахача, дlахо йодача хана професси хила а тарлу цунах.

Кхаь шера дешаш техническ школа дешархоша Iомаду Морзе азбука, радиостанцей практически болх, спортивни радиоориентировка, радиоконструировании радиопеленгаци. Дешара хьалхарча шера радиоспорта кхувшбоагlарий хьалхара разряд кхоачашъю цар, шоллагlча шера кхийнарий разряд лу царна, хlаьта кхоалагlча шера кхийнарий шоллагlа разряд кхоачашъю спортивни радиомногоборьях.

Чlоагlа безам а болаш Iомаду кхувшбоагlараша атта доаца радиоIилма.

...Коллективни радиостанце кабинет. 42-ча юкъерча школа 6-ча класса дешархо Агаджанова Ира я ладувгlаш йола лергайоахкоргаш а ехка аппарата тlа дlоагlаца болх беш ягlаш. Къоастальча талгlех Тюменски области Нефтюганскерча радиоспортсмена сигналаш а лийца, цунна ший позывнеш лу, дувцар дика дlахоий, хаоттам миштаб цига яхаш хаттараш ду, вlаши ловцаш доах. Iодика ювц. Цун метта радиостанце дlаотт 41-ча юкъерча школа ворхlлагlча класса дешархо Коннова Марина. Цо сиха лувц бухбоацача эфире город Ярославлера радиоспортсмена позывнеш.

Радиосеансаш чакхдаьлча радиоспортсменашца шоаш хьалхара даь къамаьлаш дlаязду цар лаьрххlача карточкаш тlа, уж цар адресах дlаухийт. Эфире хиннача керда доттагlаша а шоай карточкаш доахкийтаргда царна.

Радиостанцерча берий балха кулгалду цу станцено керте латтача А. М. Сербина. Квалифицированни специалист, опыт йола хьехамча ва Алексей Михайлович. Из запасера эпсар ва, 18 шу да цо кагирхошта радиогlулакх хьеха. Цо хьийха итташ бола нах эфире ара а баьнна шоай мукъагlа радиостанцешка балхаш деш ба. Цо хьийха ба хlанз радиоспорта мастералла кандидаташ бола Грозненски мехкдаьтта института студент Бендебери Вадим, НГlАССР мелиорацe министерства воккхагlвола бувзама инженер Вьюнов Владимир, тlема гlулакх даь ваьнна Киселев Евгений, дуккха кхыбараш.

Дика кийчо а, опыт а йолаш ба кхыбола преподавателаш: запаса эпсар Ю. Кондрашов, школа директор А. Гашин, В. Арцинович, А. Цатуров, В. Ткачев.

Берий радиошкола йистеяьккхарий шоашка кхьачача знанеех кхоачамбаь ца Iеш хила йиш я. Царга дlахо дешалургда областной радиотехнически школе, шоай говзал шаьръергья практике.

Ф. МАЯКОВСКИЙ.

Редактора заместитель
М. М. ХАМХОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

1 август.
I программа.

8.00 — «Ха» Информационни программа. 8.35 — Iуйранара гимнастика. 8.45 — Цирк — берашта. 9.35 — Н. Мирошниченко. «Андрей Колобов» телевизионни спектакль. 11.00. — «Советски иллей концерт». Ленинградера передача. 14.30. — «Хьа къахьегам — хьа лакхале». 15.30. — «Е. Шварца кхоллам». 16.15 — «Къилбаседе наькъаеллар». Телевизионни очерк. 16.45 — Берашта лаьрхlа лоацаметражни фильмаш: «Эмильбека ахка», «Дицлургдоаца ди», «Юртара каникулаш». 18.00. — Кердадараш. 18.15 — Хl-ча Дерригдунен кагирхойи студентийи Гаванерча фестивале. 19.00. — КПСС ЦК июльски (1978 ш.) Пленума сецамаш — вахаре! «Юрта болхлой йоакхо ярах». № 1 йолча Рязански области Сапожковски СПТУ директора Н. М. Нефедова къамаьл. 19.15. — Концерт. 19.55. — Европе кхерамзалеи цхьана къахьегареи совещане кхоалагlча шерага. «Машара вадар хьона, Европа» яха телевизионни документальни фильм. 21.00. — «Ха». Информационни программа. 21.30. — «Искусства говзанчаш». РСФСР-а халкъа артист Л. Марков. 22.40. — Н. Паганини. Чlонаарга хьакха ;оалаш йолча оркестра l-гlа концерт. Чакхъяьлча — кердадараш.

II-гlа программа.

16.00 — «Адамлен бlаьсти». 17.00. — «Берий альбом». Документальни фильм. 17.20. — 78-ча ялатий наькъашка гlолла. «Ялаташ чуэнара — хьукъама чаккхе». 17.30 — «Деррига балхаш дика да». Документальни фильм. 17.40—Вай долча хьоашалагlа ба Херсонски музыкальни драматически театра артисташ. 18.10. — Киножурнал. 18.20. — «Дуненъюкъера обозрени» (нохчий меттала). 18.35. — «Нохч-Гlалгlайчу гlолла». Информационни программа. (эрсий, гlалгlай меттала).

2 август.
I программа.

8.00. — «Ха». Информационни программа. 8.35 — Iуйранара гимнастика. 8.55. — «Доше коанаlараш». Музыкальни программа. Чехословкера передача. 9.45. — Берашта йола документальни фильмай программа: «Хьатlаденай ахка», «Хьунагlа». 10.40. — Киноникъбара клуб». Передача дlаьбу Ю. А. Сенкевича. 14.30. — «Пхелагlа четверть», «Эстафета», «Старты». Говзал харжара лаьрхlа телевизионни документальни фильмай программа. 15.15. — 1978-ча шера СССР-а пачхаьалкхен совгlаташ хьожадайтара. Художник Д. Бисти. 15.45. — «Спортивни класс». 16.30. — «Москвичий» балха гаранти». 17.00. — «Зурманчаш, шоаш дола моттиг хьайоазийта». 17.30. — «Iилман вахар». 18.00. — Кердадараш. 18.15. — Дерригдунен Хl-ча кагирхой студентий Гаванера фестиваль. 19.00. — «Цул дезагlа хlама дац». Телевизионни документальни фильма премьера. 19.50. — Эрсий халкъа иллеш дlаоал Эстонски СССР-а халкъа артиско М. Вайтеса. 20.15. — «Саг дунен тlа». Юртбоахама болхлошта йола кинопрограмма. 21.00. — «Ха». Информационни программа. 21.30. — Дерригдунен Хl-ча кагирхойи студентийи Гаванерча фестивале. Халкъа ашарийи халхарийи концерт. Гаванера передача. Чакхъяьлча — Кердадараш.

II — программа.

16.00. — «Иттлагlча пятилеткана — юртбоахама техника» Док. фильм. 17.00. — «Республика кхаштка» (гlалгlай меттала). 17.10. — «Лаьттан хьасташ». Документальни фильм. 17.30. — «Литературни вlашагlкхетараш», Х. Осмиев (гlалгlай меттала). 18.00. — «Киноникъбара альманах». 18.20. — «Краснокутски вариант», яха документальни фильм. 18.35. — «Нохч-Гlалгlайчу гlолла» Информационни программа. (эрсий, нохчий меттала).

РАДИО

1 август.

6.30. — «Гигант» совхоза масалах. Сунженски районера передача. (эрсий меттала). 6.50. — Партгруппа йоакхо. (эрсий меттала). 7.10. Республикански [illegible]

2 август.

7.10. — Республикански газетий обзор. 7.25. — Ашараш. 7.30. — Передачай программа. 8.25. — Ходмаш. 8.35. — «Схоl чаккхаьннай, [illegible]

ХОТТАМ

Тахан республикин Грозне гlолла хувцалуш морхаш а йолаш, йочанаш а йолаш. Малхболахьара секунда 10 15 метр чlоагlа, фегара температура республике гlолла 25—30 градуси Грозне 27—29 градуси йовхал а хир я тарлу.

Кховнен ненамі хувцалуш морхаш а йолаш малхболахьара секунда 5—10 метр чlоагlа мух а болаш, фегара температура бийсашка 15—20 градуси деношка 26—31 градуси йовхал а хир ю, чlогlа мег.

Метеостанци.

ХАЛКЪА БАГАХБУВЦАМЦАРА

МОЖ ЛЕЛАЯР.

Юстара а ваьнна, цlе чхьагlар молаш латтача цхьан вокхача сага тlакхаьчав цхьа зlамига саг. Iоухача чхьагlеро ерригa бехъяь хиннай йlаьха кlай мож.

— Даьллахь, вокхе саг, ма товм бацар хьона из цlе чхьагlар тlаухайташ из хьай мож бlехье. Ма хьега товш гlулакх дацар-кх из! — аьннад из гlулакх чlоагlа новкъа хиннача зlамигача саго.

— Ай, фу де ях Iа, воше, — аьннад вокхо, — укхаза кlейдар доацаш хилча?

— Иштта хьо дуаш молеш лелаш хилче, из кlай мож сенна лелаю Iа? — аьнна хаьттад кхы а чlоагlагlа цох цецваьннача зlамигача саго.

— Из ха, воше, хьо хlанз а зlамига ва аьнна хет сона! — аьннад вокхачо саго. — Хlаьта хьона бакъдар ха лойя, аз мож даьра лелаю сайна наха оалаш дола нlалт тlайнде: «Нlалт хьона», — аргдац, «Нlалт цу хьа кlайча можа!» — мара.

ДАЬ БЕЗАМ.

Дас-нанас, гаргарча наха язар ца деш, геттара царна дуьхьале еш, аьрдагlеваьнна хьувзаш хиннав цхьа воl.

«Дикагlа хургва, кхетаргва», аьнна тохабеннача гаргарча наха саг йоалайича а, шийна товр мара деш хиннавац вож. Хlаьта вахаш - лелаш дукха ха ялалехьа йоалаяьча саго воl ваьа цунна. Кlаьнка итт-цхьайтта шу даьннача хана даь-даи, даи, воlи мангала бахаб. Чlоагlа дlайха, садикъа ахкан ди хиннад, дерригa дуне доагlаде санна, садаккха йиш йоацаш лотабенна боагаш малх а болаш.

Балха воаллача воккхаче сага а гуш, шийна тlатилла мангала кий ший кlаьнка керта тlатиллай кlаьнка дас. Тlаккха ший керта тlера а яьккха, кий йоацаш висача ший воlа тlатиллай ший мангала кий вокхача саго. Цу гlулакхах чlоагlа цецваьнна хьайзав вокхача сага воl.

— Дукха везий хьона из хьай кlаьнк? — хаьттад вокхача саго.

— Чlоагlа дукха веза, — аьннад воlо.

— Из хьона везаш мо, хьо а иштта везаш кхеваьвар аз! — аьннад вокхача саго.

Цу хана денз кхы ший даьна хало-новкъарле ца еш ваьхав кхетам чу вена воl.

ДОТТАГlА ЛАРХlАР

Ши доттагlа хиннав Iаббаси Ярагlии. Дош алара геттара тlераволаш, вlаший аьнначох цlаккха а эгlаза ца болхаш, бег тохаш лийннаб уж.

Юххера а шоай гlулакха арабаьнна уж нийсбеннаб цхьан фусаме. Дахар - денар дувцаш, вож араваьннача хана Iаббасах лаьца Ярагlес аьннад:

— Дlавакххал - дlа, доккха жlали дер из-м!

Иштта вож воаццача хана Iаббаса а аьннад:

— Говр яр из-м, ше ма-ярра, кхы хьакъал доацаш!

Циггача фусамнанас пхьор оттадеча хана цхьаннена хьалхашка оттадаьр вlалла дулх тlа ца доаллаш, жlалена мара йохкаргйоаца тlехкаш хиннай, хlаьта вокханна — говра будлаш бола кен хиннаб.

Шоллагlча дийнахьа Iурре гlайтта новкъабаьнна болхаш шоашта даьча хьоашалах цецваьннача Iаббаса хаьттад:

— Даьллахьий, Ярагlи, фу дар - хьогl из цlендас вайна цу тайпара хьоашал дер, кхы со хьоаваь хlама-м аьннадацар Iа цунга?

— Хlама аьннадацар, хьо араваьннача хана жlали дар из-м аларал совгlа. Iа фу аьннадар? — хаьттад Ярагlес.

Долча тайпара Iаббаса а дийцад ше аьннар. Цу хана денз чlоагlо яь хиннай новкъосташа бахача а баьхкача а шоайла во дош ца ала.

Дlаяздаьр Або МАЛЬСАГОВ.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гlа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахарен культуран отделан — 3-61-46; производствени отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; кехатийн отдела — 2-80-71; бухгалтере 2-54-30; корректоре — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отдела партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, еарен, шоаттен деношка.

СФ02187. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул Маяковского, 92. Заказ № 5488.